

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

EGLĖ JUŠKAITĖ

Muzikos pedagogikos studijų programos
IV kurso studentė

**5-10 KLASIŲ MOKINIŲ POŽIŪRIS Į KŪRYBIŠKUMO PLĖTOTĖS
GALIMYBES MUZIKOS PAMOKOJE**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas –
prof. dr. Rytis Urniežius

Šiauliai, 2013

. Juškaitė E. 5-10 klasių mokinių požiūris į kūrybiškumo plėtotės galimybes muzikos pamokoje: Muzikos pedagogikos bakalauro darbas / vadovas prof. dr. Rytis Urniežius; Šiaulių universitetas, Menų fakultetas, Muzikos pedagogikos katedra. Šiauliai, 2013.

SANTRAUKA

Darbe aptariama kūrybiškumo samprata, kūrybiškumą lemiantys ir skatinantys veiksniai bei plėtotės būdai, mokinių požiūris į kūrybiškumo ugdymą muzikos pamokose. Baigiamojo darbo tikslas – ištirti mokinių požiūrį į kūrybiškumo plėtotės galimybes muzikiniame ugdyme. Darbo tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai: atskleisti kūrybiškumo sampratą ir jo svarbą šiandieninėje visuomenėje; išaiškinti, kas būdinga kūrybingiems ugdytiniais; išanalizuoti kūrybiškumą lemiančius ir skatinančius veiksnius bei plėtotės būdus, leidžiančius optimizuoti muzikos ugdymo procesą; išaiškinti mokinių požiūrį į kūrybiškumo ugdymą muzikos pamokose. Tyrimo objektas yra mokinių požiūris į kūrybiškumo plėtotės galimybes muzikiniame ugdyme. Pasitelktas anketinės apklausos metodas, kuriame dalyvavo 100 respondentų iš aštuonių Panevėžio bei vienos Šiaulių bendrojo lavinimo mokyklos.

Išanalizavus mokslinę literatūrą gautos šios išvados: nėra vieno tikslaus kūrybiškumo apibrėžimo. Kūrybiškumo esmė aiškinama kaip kūrybos proceso dalis, išskirtinis gebėjimas, asmenybės savybė ar kūrybos rezultatas. Ryškiausiomis kūrybingo žmogaus savybės yra originalumas, sklandumas, lankstumas, įžvalgumas, smalsumas, jautrumas, energingumas, savarankiškumas. Kūrybiškumo plėtotei palanki aplinka saugi ir negrėsminga, joje palaikomos originalios idėjos, suteikiama dvasinė ir fizinė laisvė, neribojamas laikas, skatinamas savarankiškumas ir pasitikėjimas savo jėgomis, rodoma pagarba ir dėmesys tiek asmenybei, tiek jos kūrybai. Muzikinėse veiklose kūrybiškumas reiškiasi per improvizavimą – komponavimą; muzikos klausymą – vertinimą; muzikos atlikimą – interpretavimą. Anketinės apklausos analizė parodė, kad muzikavimas mokiniams yra priimtina ir teigiamas emocijas žadinanti veikla, tačiau į pačią muzikos pamoką rimtai nežiūrima. Pastebimi atmetimo mokytojų darbo padariniai, slopinantys mokinių kūrybiškumą: nuobodūs pamokos turinys; blogai suformuluotos užduotys; limituotas užduočių atlikimo laikas; vangus mokinių palaikymas; kritika. Mokinių akimis mokytojai nėra kūrybiški.

Juškaitė E. The attitude of the 5-10 classes students towards the possibilities of the creativity development in comprehensive school: Bachelor's Thesis / Academic Advisor Prof. Dr. R. Urniežius; Šiauliai University, Faculty of Arts, Department of Music Education. Šiauliai, 2013.

SUMMARY

The paper discusses the concept of creativity, the factors influencing and encouraging it, the development methods of creativity and students approach to creativity in music education. The aim of the paper is to investigate students' approach to the development of creativity in musical training opportunities. The following tasks have been set in order to achieve the aforementioned aim: to reveal the concept of creativity and its importance in today's society; to find out typical characteristics of creative personalities; to analyze the determinants, the factors influencing and encouraging creativity and the development methods which allows to optimize the process of music education; to ascertain students' approach to creativity in music education. Research subject is the attitude of the students towards the possibilities of the creativity development in comprehensive school. The questionnaire method was used which involved 100 respondents from eight Panevėžys and one Šiauliai district secondary schools.

Upon analysis of research works the following conclusions was obtained: there is no single precise definition of creativity. The essence of creativity is interpreted as a creative process, exceptional ability, personality characteristic feature or the result of creative process. The main characteristic features of creative personality are originality, fluency, flexibility, insight, curiosity, sensitivity, vitality, and independence. Environment conducive to the development of creativity is a safe and non-threatening, where original ideas are supported, spiritual and physical freedom provided, independence and self-confidence promoted, respect and attention is showed not only for personality but also for his creation and where the time is not restricted. The creativity in musical activities is manifested through music improvisation – composition, music listening – evaluation; music performance – interpretation. Analysis of the questionnaire revealed that music for students is an acceptable activity which generates positive emotions, but the music lesson itself remains insignificant for the respondents. The results of bowdlerized teachers' job which inhibit students creativity is also revealed: boring content of lessons; poorly formulated tasks; limited time to carry out tasks; sluggish support for students; criticism. Teachers for students appear as non-creative personalities.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. KŪRYBIŠKUMO PLĖTOTĖS TEORINIAI PAGRINDAI.....	8
1.1. Kūrybiškumas ir jo reikšmė.....	8
1.1.1. Kūrybiškumo samprata.....	8
1.1.2. Kūrybiškumo svarba visuomenei ir individui.....	10
1.2. Kūrybiškumą lemiantys veiksniai.....	11
1.2.1. Kūrybiškumo prigimties teorijos.....	11
1.2.2. Kūrybiškumo pradai šeimoje.....	13
1.2.3. Mokyklos ir mokytojo vaidmuo ugdant kūrybiškumą.....	14
1.3. Kūrybingų ugdytinių bruožai.....	16
2. KŪRYBIŠKUMAS MUZIKINIAME UGDYME.....	18
2.1. Kūrybiškos asmenybės bruožai muzikos aspektu.....	18
2.2. Kūrybinį aktyvumą žadinantys veiksniai.....	19
2.2.1. Muzikos pedagogo asmenybės įtaka kūrybiškumo ugdymo procesui.....	19
2.2.2. Kūrybiškumą plėtojantys metodai.....	22
2.3. Kūrybiškumo plėtotės galimybės įvairiose muzikinėse veiklose.....	23
3. MOKINIŲ POŽIŪRIS Į KŪRYBIŠKUMO UGDYMĄ MUZIKOS PAMOKOSE.....	25
3.1. Tyrimo metodai ir organizavimas.....	25
3.2. Tyrimo duomenų analizė.....	25
IŠVADOS.....	38
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	40
PRIEDAI.....	42

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Besikeičianti visuomenė šių laikų žmogui, siekiančiam kaupti reikiamus įgūdžius ir įgyti naujų kompetencijų, kelia vis didesnius reikalavimus. Todėl itin reikšminga tampa nauja mokymo ir mokymosi kokybė. Žinoti, kaip taikyti išmokus dalykus ir įgytus gebėjimus bei savarankiškai išmokti visiškai naujų dalykų tampa vis svarbesniu gebėjimu. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų Bendrosios programos (1997) kūrybiškumo ugdymą išskiria, kaip vieną svarbiausių ugdymo tikslų: „Mokykla yra įsipareigojusi žadinti ir puoselėti kiekvieno mokinio kūrybiškumą, atsižvelgdama į jo polinkius, gebėjimus ir visuminę asmens raidą“ (p. 19). Taigi šiuolaikinė mokykla turi išugdyti ne tik išsilavinusius, bet ir kūrybingus vaikus, kurie mokėtų laisvai ir kritiškai mąstyti, diskutuoti ir abejoti, lengvai prisitaikytų prie nuolatinės gyvenimo kaitos, savo idėjomis ir darbais keistų ir tobulintų pasaulį.

Jei analizuotume švietimo dokumentus, atsakymas į klausimą, ar ugdome mokinių kūrybiškumą, be abejo būtų teigiamas. Tačiau bendra praktika ir 2009 metų LR Prezidento kanceliarijos, LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto ir Tarptautinių kultūros programų centro surengtas „Forumas kūrybingai visuomenei: kultūros, švietimo ir verslo jungtys“ parodė visai skirtingus rezultatus. Vienoje iš sekcijų – „Kūrybiškumo ugdymo situacija švietimo sistemos kontekste“ – R. Girdzijauskienė (2009) savo pranešime pristatė kūrybiškumo ugdymo Lietuvos mokyklose tyrimo rezultatus: pokalbių su mokytojais metu (kalbėta su 10 skirtingose mokyklose dirbančių pedagogų) aiškėja, jog per 5 metus jų mokyklose neinicijuota nei viena diskusija apie kūrybiškumo ugdymo galimybes, posėdžiuose ar susirinkimuose dominuoja organizacinių problemų sprendimas, mokinių pasiekimų aptarimas.

Pastebėta, kad pačioms mokykloms yra sunku persiorientuoti, todėl jos išlieka tik tam tikrų vertybių, žinių, normų ir taisyklių šaltiniu, kur reikalaujamos žinios, formuojami įgūdžiai yra tarsi savotiška rutina, o lankstumas ir originalumas lieka neskatinami, tada sėkmės matu tampa greitumas. Pasak V. Vaicekauskienės (2009), tradicinė mokykla buvo sukurta pagal kareivinių, kalėjimų ir fabrikinės gamybos modelį, kuris tinkamas organizuoti veiksmingą didelio skaičiaus vaikų ir jaunimo mokymą. Šis modelis yra grįstas kontrole, suvienodinimu ir nuasmeninimu. Jis darosi kliūtis kintant švietimo tikslams – pereinant nuo standartinio mokymo prie individualybių ugdymo.

Pasak A. Piličiausko (2005), mokinių kūrybiškumo ir savarankiškumo ugdymas mokykloje – tai siekiamybė, kuri buvo ir išlieka aktuali tiek bendražmogišku, tiek ir meniniu aspektu. Tos pačios

mokymo tradicijos tęsiasi dešimtmečiais: 1) absoliutizuojama grojimo technika; 2) ugdymo turinyje akivaizdžiai stokojama muzikos suvokimo ir emocinio išgyvenimo paradigmų; 3) minimalus dėmesys skiriamas ugdytinio asmenybės puoselėjimui, nes viską nustelbia muzikinių įgūdžių tobulinimas. Kūrybiškumo ir savarankiškumo ugdymas mokyklose vis dar nepakyla iš bendrų raginimų ir deklaracijų lygio. Ir nors dažname metodiniame leidinyje aptiksime teiginių, raginančių ugdyti mokinių kūrybiškumą, tačiau nerasime išsamesnės metodikos – galimybių ir būdų, kaip visa tai galima pasiekti. Šių klausimų aktualumą liudija ne tik naujausi tyrimai, bet ir faktas, kad padėtis mokyklose, o ir muzikos pedagogikoje, praktiškai nesikeičia. Dažnas mokytojas pirmenybę teikia žinioms, įgūdžiams, orientuojasi į visiems matomą rezultatą, t.y. grojimo techniką, tam tikrus įgūdžius atliekant sudėtingus kūrinius ir pan., o į individualios asmenybės tobulėjimą tarsi nekreipia dėmesio, taigi **tyrimo problema** – nepakankamas dėmesys kūrybiškumo plėtotei ir informacijos šiuo klausimu stoka.

Probleminis klausimas – koks mokinių požiūris į kūrybiškumo plėtotės galimybes muzikos pamokoje?

Tyrimo objektas – mokinių požiūris į kūrybiškumo plėtotės galimybes muzikiniame ugdyme.

Tyrimo tikslas. Ištirti mokinių požiūrį į kūrybiškumo plėtotės galimybes muzikiniame ugdyme.

Hipotezė. Tikėtina, kad mokytojai neskiria pakankamai dėmesio kūrybiškumo plėtotei ugdymo procese.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) atskleisti kūrybiškumo sampratą ir jo svarbą šiandieninėje visuomenėje;
- 2) išsiaiškinti, kas būdinga kūrybingiems ugdytiniams;
- 3) išanalizuoti kūrybiškumą lemiančius ir skatinančius veiksnius bei plėtotės būdus, leidžiančius optimizuoti muzikos ugdymo procesą;
- 4) išsiaiškinti mokinių požiūrį į kūrybiškumo ugdymą muzikos pamokose.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros bei švietimo sistemos dokumentų analizė, anketinė apklausa.

Tyrimo bazė ir imtis. Tyrime dalyvavo Panevėžio bei Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai. Tyrimui pasirinktos šios pagrindinės mokyklos „Ažuolo“, „Skaistakalnio“, „Žemynos“, „Nevėžio“, dvi progimnazijos - „Vyturio“ ir „Saulėtekio“, dvi gimnazijos – 5-oji ir Paltaroko bei Šiaulių rajono Pakapės mokykla. Apklausta 100 mokinių.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, naudotų šaltinių bei literatūros sąrašas ir vienas priedas. Darbe pateiktos trys lentelės ir trylika paveikslų.

1. KŪRYBIŠKUMO PLĖTOTĖS TEORINIAI PAGRINDAI

1.1. Kūrybiškumas ir jo reikšmė

Šiomis dienomis dažnai girdime tokią sąvoką kaip „kūrybiškumas“. Ji akcentuojama įvairiose gyvenimo sferose: politikoje, ekonomikoje, švietime, kultūroje bei socialinėje aplinkoje. Šiuolaikiniuose mokslininkų darbuose kūrybiškumas nagrinėjamas kaip sudėtingas ir daugialypis fenomenas, besiskleidžiantis visose gyvenimo sferose. Todėl yra labai svarbu suprasti šios sąvokos esmę ir kodėl ši sąvoka tampa tokia aktuali šiandieną.

1.1.1. Kūrybiškumo samprata

Kūrybiškumas nemažai tyrinėtas psichologijos bei pedagogikos mokslų, tačiau dar iki šiol nėra vieningos jo sampratos. Todėl įvairiuose šaltiniuose kūrybiškumo sąvoka apibrėžiama skirtingai.

Psichologijos žodyne (1993) pateikiama: „Kūrybiškumas – tai sugebėjimas kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai, nestereotipiškai, greitai orientuotis probleminėse situacijose, lengvai rasti netipiškus sprendimus“ (p. 6).

Anot V. Jonynienės (1987) „Kūrybiškumas – tai individo polinkis į naują, originalų ar novatorišką ko nors komponavimą, modeliavimą ar mąstymą“ (p. 4).

N. L. Gage ir D. C. Berliner (1994) teigia, kad kūrybiškumas – tai gabumai ar veikla, kurių rezultatas – meno ar mokslo idėjos, teorijos, produktai: „Svarbūs kūrybiškumo apibrėžimo komponentai yra lankstus mąstymas ir sklandžiai kuriamos idėjos. Bet svarbiausia kūrybiškumo ypatybė yra originalumas. Kūrybiškais galime laikyti labai įvairius dalykus: naują logikos sprendimą, naują įrankį ar cheminį procesą, muzikinę kompoziciją, poezijos ar prozos kūrinį, paveikslą, samprotavimus apie teisę, filosofiją ar religiją, naują požiūrį į socialinę problemą, ligos diagnozavimo ir gydymo metodą. Kūrybiškas darbas yra originalus, tinkamas, pagrįstas ir tam tikra prasme elegantiškas arba tiesiog geras“ (p. 126).

D. Grakauskaitės – Krakockienės knygoje (2002) teigiama, kad nuo 1950 metų atlikta daugybė kūrybiškumo tyrimų, deja vieningos nuomonės, kas yra kūrybiškumas - nėra. Išskiriamos trys pagrindinės tyrimų kryptis:

1. Tradicinis požiūris į kūrybiškumą – kai daugiausia buvo tiriama kūrybiška asmenybė, kūrybos procesas ir unikalūs jo rezultatai.
2. Holistinis požiūris į kūrybą, teigiantis, kad kūrybiškumas nėra vien „išrinktųjų“ savybė, bet kad kiekvienas žmogus iš prigimties yra kūrybiškas. Norint ugdyti gabų žmogų, reikia ugdyti visą asmenybę.
3. Gabumų ir talentingumo tyrimai, kai kūrybiškumas laikomas viena iš gabių žmonių savybių.

R. Girdzijauskienė (2004) savo knygoje kūrybiškumo sampratos fenomeną aiškina gilindamasi į įvairius požiūrius:

1. Kūrybiškumas kaip procesas – gali būti atpažintas bei pažintas per kūrybos rezultatus. Šio požiūrio atstovai daugiausia dėmesio skiria kūrybinio proceso rezultatų įvertinimo kriterijams nustatyti.
2. Kūrybiškumas kaip mąstymas – pasižymi įvairiapusiškumu bei daugiaplaniškumu ir priklauso nuo kitų psichinių procesų (informacijos priėmimo, organizavimo, atgaminimo, vaizduotės). Pagrindinės charakteristikos – mąstymo sklandumas, lankstumas, vaizdingumas, originalumas, jautrumas, gebėjimas abstrahuoti, kurti neįprastas asociacijas bei metaforas.
3. Kūrybiškumas kaip gebėjimas. Šio požiūrio atstovai siekia atskleisti kokiais gebėjimais pasižymi kūrybiškas asmuo. Anot jų kūrybiška asmenybė pasižymi gebėjimu naujai pažvelgti į problemą, sugeba kelti bei įgyvendinti idėjas, kuria originalius produktus, randa sprendimą nestandartinėse situacijose, orientuojasi bei lanksčiai prisitaiko esant neįprastoms aplinkybėms.
4. Kūrybiškumas kaip asmenybės savybė. Šiuo požiūriu kūrybiškumas suprantamas kaip asmenybės kryptingumą, charakterį, gebėjimus nusakančių bruožų visuma. Ryškiausiomis kūrybiškos asmenybės savybėmis išskiriamas originalumas, sklandumas, lankstumas, įžvalgumas, smalsumas, jautrumas, energingumas, savarankiškumas.

Apibendrinus, galime teigti, kad mokslinėje literatūroje iki šiol nėra vieningos nuomonės kūrybiškumo sąvokai apibrėžti. Kūrybiškumo esmė traktuojama įvairiai, t.y. kaip kūrybos proceso dalis, išskirtinis gebėjimas, asmenybės savybė ar kūrybos rezultatas. Akivaizdu, kad kūrybiškumas neatsiejamas nuo sąmoningumo, originalumo, lankstumo, novatoriškumo. Vis dėl to, daugelis

autorių sutinka, kad kūrybiškumas – tai asmens gebėjimas atrasti kažką naujo, lanksčiai mąstyti ir lengvai spręsti problemas.

1.1.2. Kūrybiškumo svarba visuomenei ir individui

Pasak V. Vaicekauskienės (2009) kūrybiškumas visada padėdavo žmonėms išgyventi įvairius nepriteklus ir gamtos katastrofas, juo remiantis buvo keliamas darbo našumas, gerinama buitis. Paprastai tariant kūrybiškumas padėjo sukurti sveikesnį ir laimingesnį gyvenimą. Skeptikai pasakytų, jog šiandienos problemos – tai vakarykštės kūrybiškumo trūkumo pasekmės. Augant technologinių naujovių skaičiui, spartėjant ūkio raidai, plečiantis socialiniams ryšiams ir randantis naujoms socialinėms struktūroms, drauge augant gyvenimo nestabilumui ir dažnėjant krizėms, žmonija nebeturi kito pasirinkimo, kaip tik tapti kūrybingesne, kad pajėgtų susidoroti su visomis šio amžiaus problemomis. A. Maslow (iš Grakauskaitė - Karkockienė, 2002) tarsi pratęsdamas mintį, teigia, kad atsiradus didžiuliam poreikiui keistis ir norint išgyventi sparčiai kintančiame pasaulyje, reikia padėti asmenybei tapti kūrybiška. Anot jo ugdymo metodai turėtų būti tokie, kad išmokytų būti stipriu, pasitikinčiu savo jėgomis žmogumi, kuris gebėtų džiaugtis pasikeitimais, mokėtų improvizuoti ir drąsiai veiktų esant visiškai naujoms aplinkybėms.

Humanistai kūrybingumą laiko vertingu ne tiek dėl ekonominės naudos, kurią jis teikia visuomenei, kiek dėl to, ką jis duoda asmeniui. Nors kūrėją dažnai lydi kūrybinės kančios, vienatvė, aplinkinių priešiškus, vis dėl to kūryba teikia daug džiaugsmo ir daro gyvenimą laimingą – gerokai laimingesnį nei tų, kurie negali ar neleidžia sau būti kūrybingiems. Jiems pritaria ir R. Girdzijauskienė (2004) teigdama, kad kūrybiškumas svarbus ne tik visuomenei, bet ir pačiam individui kaip sąlyga išgyventi bei adaptuotis aplinkiniame pasaulyje. Jonynienė (1987) įžvelgia tai, kad kūrybiškumas žmogų skatina atidžiau pažvelgti į save, tada individas geriau suvokia savo polinkius, išgales bei savo vertę visuomenėje. Tik laisvai, kūrybiškai veikdamas, žmogus ima suvokti, kad jis turi laisvą valią rinktis, spręsti bei atsakyti už savo veiksmus.

C. Rogers (iš Grakauskaitė - Karkockienė, 2002) lyg pranašaudamas teigia, jog neišugdžius originaliai mąstančių ir mokančių kūrybiškai adaptuotis, šiame žaibiškai besikeičiančiame pasaulyje žmonių, mūsų kultūra žlugs. Autoriaus nuomone kūrybiškumas numarintas daugelyje sričių: švietimo sistema sukurta taip, kad ugdo konformistinį, stereotipinį mąstymą. Būti originaliu ar kitokiu nei visi tampa „pavojinga“.

Akivaizdu, jog žmogaus gyvenime kūrybiškumas yra būtinas ir svarbus aspektas. Nuo jo priklauso ne tik pačio individo gyvenimas, bet ir visos žmonijos ateitis bei kultūra. Kūrybiški žmonės yra tarsi visuomenės varomoji jėga. Jų dėka gimsta naujos idėjos, originalūs bei novatoriški sprendimai. Taigi galime teigti, kad ugdymas be kūrybiškumo lavinimo yra nevisavertis, toks žmogus nebus kokybiškai paruoštas prisitaikyti savarankiškam gyvenimui.

1.2. Kūrybiškumą lemiantys veiksniai

Norint geriau suprasti kūrybiškumą, svarbu išsiaiškinti, kaip ir kodėl kyla naujos idėjos, sukuriama originalūs darbai, kokie veiksniai įgalina žmogų kurti. Tai tiek moksliniu, tiek praktiniu požiūriu vienas svarbiausių klausimų, todėl būtina apžvelgti ryškiausius mokslininkų išskiriamus veiksnius skatinančius kūrybiškumo raišką.

1.2.1. Kūrybiškumo prigimties teorijos

Iki šiol diskutuojama, kas turi didžiausią įtaką žmogaus kūrybiškumui – įgymiai, aplinka ar sugebėjimai? Domimasi koks amžiaus tarpsnis palankiausias atsiskleisti kūrybiškumui, kokį vaidmenį vaidina vaikystės patirtis, kognityviniai veiksniai, motyvacija. Atsirado naujų nuomonių, kad žmonijos kūrybiškumą gali lemti net politinė ir istorinė situacija. Pasak J. Almonaitienės (2006), šiuo metu vyrauja nuomonė, jog kūrybinius laimėjimus lemia daugelio vidinių ir išorinių veiksnių, arba komponentų derinys. Daugiausiai cituojamas R. Stenbergo ir T. Lubarto (1996) vadinamasis komponentinis kūrybingumo aiškinimas. Šie autoriai išskiria tokius kūrybingumo komponentus:

1. Intelektiniai procesai;
2. Žinios;
3. Intelektų stilius;
4. Asmenybės bruožai;
5. Motyvacija;
6. Aplinkos kontekstas.

Panašius kūrybingumo komponentus išskiria ir daugelis kitų mokslininkų. Kaip cituoja J. Almonaitienė (2006), H. Eysenckas (1995, p.39) juos apibendrina taip:

1. Gebėjimai – tai intelekto, specialiųjų gebėjimų, žinių, tam tikros veiklos įgūdžių visuma.

2. Aplinka – tai politiniai ir religiniai veiksniai, kultūriniai veiksniai, socialiniai – ekonominiai veiksniai ir mokymasis.
3. Asmenybė. Susideda iš vidinės motyvacijos, pasižymi pasitikėjimu savimi, nekonfirmiškumu, atkaklumu, originalumu.

Kaip ir pastebėta, kad šie veiksniai yra glaudžiai susiję vieni su kitais, kūrybišką elgesį lemia ne paprasta jų suma, bet tam tikras derinys (p. 25–26)

D. Grakauskaitė - Karkockienė savo knygoje (2002) išskyrė tris požiūrius į kūrybiškumą lemiančius veiksnius:

1. **Gabumus lemia paveldėjimas.** 1870 m. F. Galton prabilo apie „genijų iš prigimties“. Autoriaus nuomone, protiniai gebėjimai yra įgimti, paveldimi. Kūrybiški žmonės dažniau užauga šeimose, kuriose yra daug tokių pačių giminaičių. D. R. Brimhall (1922) bandė tai įrodyti, lygindamas šeimos narių panašumus bei skirtumus.
2. **Svarbiausia – aplinkos įtaka.** Paveldėjimo teorijos priešininkai kritikavo F. Galtono teoriją teigdami, kad svarbesnį vaidmenį atlieka aplinka. E. W. Sinott, H. D. Laswell pabrėžė socialinės aplinkos įtaką kūrybiškumui, teigdami, kad protiniai sugebėjimai nepriklauso nuo genetikos paveldėjimo. Net talentingiems iš prigimties reikalingas aplinkos „pastiprinimas“.
3. **Svarbi ir aplinka, ir įgymiai.** Galiausiai atsirado ir trečiasis požiūris (J. McCattell, 1915) – buvo mėginama surasti ryšį tarp įgymių ir aplinkos. Autoriaus nuomone, pirmagimiai dažniau tampa mokslininkais. Taip pat jis tvirtina, jog kūrybiškumui skleisti svarbesnės yra socialinės, o ne psichologinės sąlygos. Žymus mokslininkai dažniau kilę iš kiek didesnių šeimų, beje ir patys šeimas kurdavo gausesnes.

Panašius veiksnius išskyrė ir A. Petrulytė (2001):

1. Turtinga, įvairi aplinka, skatinanti tyrinėti, eksperimentuoti ir kurti.
2. Demokratiški aplinkinių santykiai su vaikais (tėvai auklėtojai, mokytojai).
3. Tam tikra autonomija, savarankiškumas ir laisvo pasirinkimo galimybė.
4. Tinkamas vaiko motyvacinės, emocinės ir vertybinės sistemos ugdymas, kūrybingos asmenybės bruožų formavimas.

Dauguma autorių socialinės aplinkos įtaką laiko svarbiausiu iš kūrybiškumą lemiančių veiksnių. Esant palankiai aplinkai kūrybiškumas gali ženkliai kilti arba atvirkščiai - žlugti.

D. Grakockaitės - Karkockienės knygoje (2002) minima kelių mokslininkų nuomonė: M. Mead, kuri tyrinėjo įvairiausių (taip pat ir primityviausių) kultūrų įtaką kūrybiškumui teigia, kad

svarbus vienos ar kitos kultūros siūlomų kūrybiškumo formų ir individo, augančio toje kultūroje, kūrybiškumo santykis. C. R. Rogerso manymu, tendencija realizuoti save, atskleisti potencialias galimybes slypi kiekviename individe, tereikia sukurti tinkamas sąlygas išlaisvinti kūrybines galias ir jas išreikšti. A. B. Dows tarsi pritardamas teigia, kad kūrybiškumas slypi kiekviename iš mūsų, tereikia ištyrinėti, kokios išorinės sąlygos daro įtaką kūrybiškumo skleidimuisi, o kas – trukdo. M. I. Steinas mano, jog kuriantį asmenį turi supti jį palaikantys žmonės, kurie vertintų jo kūrybiškumą ir priimtų jo sukurtą produktą. Jei nebus sudarytos tinkamos sąlygos, kūrybiška asmenybė susidurs su rimtomis problemomis, o gal ir neįveikiamomis kliūtimis.

1.2.2. Kūrybiškumo pradai šeimoje

„Palankiausias amžiaus tarpsnis ugdyti kūrybiškumą – vaikystė, ypač nuo 3 iki 5 metų, kai vaikas yra ypatingai imlus viskam“ (Petrulytė, 2001; p. 32).

Dauguma autorių sutinka, kad kūrybiškumo ugdymas prasideda šeimoje. Kūrybiškumo apraiškos pastebimos jau ankstyvoje vaikystėje, todėl tėvai turi tapti atsakingais kūrybiškumo puoselėtojais.

Pasak J. Almonaitienės (2006), įvairių autorių surinkti duomenys rodo, kad kūrybingesni paprastai būna tie vaikai, kurie auga neautoritariškose šeimose, kuriose gerbiama kiekvieno autonomija, skatinamas vaikų savarankiškumas. Tokiose šeimose mažiau pabrėžiami lyčių stereotipai: tėčiai labiau linkę atskleisti savo jausmus, dažniau prisideda prie namų ruošos, o mamos būna įsitraukusios į profesinę veiklą. Taip pat pastebėta, kad kūrybingesni būna tie vaikai, kurie vaikystėje patyrė mažiau meilės, išgyveno vieno iš tėvų mirtį ir pan. Kita svarbia aplinkybė J. Almonaitienė (2006) laiko sąmoningas tėvų pastangas plėsti atžalų akiratį, lavinti gebėjimus, palaikyti kūrybines idėjas. Tai daryti sėkmingiau sekasi tiems tėvams, kurie ir patys yra įsitraukę į kokią nors kūrybinę veiklą (p.40). V. Jonynienė (1987) taip pat teigia, kad autoritarinis bendravimas šeimoje slopina kūrybiškumą. Demokratiškas, tolerantiškas, neperdėta globa grįstas tėvų elgesys ugdo vaiko asmenybę, jo savarankiškumą, nepriklausomumą bei pasitikėjimo savimi jausmą. Kaip tik šie bruožai turi stiprų poveikį kūrybiniam mąstymui.

Getzels ir Jackson (iš Grakauskaitė - Karkockienė, 2002) – tėvai, kurie yra nedraudžiantys, daug leidžiantys, padrąsinantys savo atžalų smalsumą ir nepriklausomą elgesį, padeda vaikams patiems pažinti juos supančią aplinką.

R. Girdzijauskienė (2004) teigia, kad šeimos aplinkoje svarbu jos ekonominės, kultūrinės sąlygos, tradicijos, dvasinio gyvenimo poreikiai, stilius. Analizuodama įvairią literatūrą autorė išskyrė tokius kūrybiškumo raidą šeimoje įtakojančius veiksnius:

1. Tėvų polinkiai, pomėgiai, profesija. Manoma, kad vaikų kūrybiniai sugebėjimai geriausiai atsiskleidžia toje pačioje srityje, kurioje dirba ar kuria domisi jų tėvai.
2. Etninė grupė, kuriai priklauso šeima ir veiklos prioritetai. Pastarųjų buvimas leidžia vaikams pasirinkti veiklos sritį bei motyvuoja aukštesniems siekiams.
3. Socialinė šeimos padėtis. Manoma, kad geriausios sąlygos vaiko kūrybiškumui skleisti vidutinė finansinė padėtis, atokesnė gyvenamoji vieta nuo pagrindinių miestų.
4. Šeimos narių tarpusavio santykiai. Tolerancija visoms jo kūrybingumo apraiškoms, dėmesys vaiko interesams bei pomėgiams, neperdėta, saikinga globa.

Galime matyti, kad daugumos autorių nuomone pirmoji kūrybiškumo ugdymo institucija yra šeima, kurioje tėvams atitenka pagrindinis vaidmuo. Sudarius tinkamas sąlygas plėtotis natūraliam vaiko kūrybingumui, galima tikėtis produktyvių kūrybinių laimėjimų ir ateityje. Atsakomybė už vaikų ateitį dažniausiai atitenka tėvams.

1.2.3. Mokyklos ir mokytojo vaidmuo ugdant kūrybiškumą

Augant vaikui, kūrybiškumui vis mažesnę įtaką daro šeima. Tėvų pradėtą kūrybiškumo ugdymą privalo tęsti mokykla. Empiriškai bene daugiausiai tyrinėta mokymosi sąlygų įtaka mokyklinio amžiaus vaikų kūrybingumui. Pastebėta, kad kūrybingesni būna tie vaikai, kuriuos mokytojai skatina pasitikėti savo jėgomis, reikšti savo nuomonę. Amabile (1983) ir Renzulli (1992) teigia, jog kūrybingesnius vaikus išugdo tie mokytojai, kurie su užsidegimu dėsto savo dalyką, gerbia mokinių autonomiją, laiko juos gabiais ir kūrybingais (iš Almonaitienės, 2006; p. 39). 1946 metais Breweris atliko tyrimą, kurio metu stebėjo dviejų mokytojų elgesį su vaikais – vienas jų dirbo labiau dominuojančiu stiliumi, kitas – labiau demokratiniu. Paaiškėjo, kad antrojo mokytojo mokiniai buvo labiau spontaniškesni, iniciatyvesni, labiau bendradarbiaujantys. Pirmojo mokytojo vaikai labiau konformistiškesni (iš Grakauskaitė - Karkockienė, 2002).

Psichologai atkreipė dėmesį į tai, kad mokymasis turi neigiamą įtaką mokinių kūrybingumui. Duomenys rodo, kad vaikams pradėjus eiti į mokyklą, jų kūrybingumas pradeda mažėti. Dėl to

kaltinamos mokymo programos, kurios orientuotos tik į žinių perteikimą. V. Vaicekauskienė (2009) išskyrė tokius kūrybingumo slopinimo aspektus egzistuojančius mokyklose:

1. „Pagrindinis tradicinės mokyklos tikslas – žinių sistemos perdavimas, todėl vengiama laisvos ir „nerimtos“ veiklos;
2. Mokymo(si) tvarką palaiko griežta pamokų, pertraukų ir dalykų kaita, tuo tarpu kūrybinei veiklai neretai reikia jungtinių pamokų ir savo nuožiūra pasirenkamų pertraukų, nes kūrybinė mintis teka savu ritmu;
3. Įprasta yra tik „mokymosi sėdint“ forma, o kuriant svarbūs visi pojūčiai;
4. Nesėkmių ir bandymų ir klaidų metodo (kuris yra kiekvienos kūrybos elementas) netoleravimas;
5. „Objektyvaus vertinimo“ siekis – nors kūrybingumą sunku įvertinti nešališkai, o kartais apskritai verčiau nevertinti“ (p. 10).

„Svarbiausias kūrybiškumo sklaidą puoselėjančio mokyklos gyvenimo pamatas – visų bendruomenės narių (mokytojų, mokinių, tėvų) santykiai, paremti atsakingumu, pasitikėjimu, nuoširdumu, atvirumu, pagarba vienas kitam. Mokytojo ir mokinių santykiai grindžiami nuostata, kad mokytojas ir mokinys yra vieno proceso partneriai, vienas kitu pasitikintys bendradarbiai, o pedagogo santykis su mokiniu natūralus, neapsimestas, paremtas nuostata besąlygiškai priimti vaiką tokį, koks jis yra, noru padėti jam augti ir kūrybiškai bręsti (Girdzijauskienė, 2004; p. 26).

Ne viename šaltinyje pamatytume tokį teiginį, kad kūrybingus vaikus išugdo kūrybingi mokytojai. Tai patvirtina M. J. Kehily (2004) teigdamą, kad kūrybiškumas yra savybė, kurios neįmanoma išugdyti pačiam nesiekiant tokiu būti ar tapti, todėl viena svarbiausių kūrybiškumo ugdymo sąlygų – pačių pedagogų kūrybiškumas (iš Grudžinskytė, 2009; p. 97).

A. Dumčienės (2001) nuomone, pedagogo kūrybiškumą smarkiai veikia gerai išmokti ir pedagoginėje veikloje pritaikomi aktorius meistriškumo elementai. Pedagogas turi gerai išmanyti aktorius darbo principus, pedagoginę techniką įvaldytą iki pasąmonės, refleksinės veiklos lygio.

„Svarbiausi ir pirmiausia ugdytini pedagogo kūrybiškumo komponentai – intuicija, originalumas, lankstumas, kritiškumas, naujų įspūdžių siekis ir poreikis kurti. Pastebėtas glaudus pedagogų kūrybingumo ir savęs vertinimo ryšys. Kūrybiškų pedagogų geras savęs kognityvinis vertinimas, jie veiksmingai lavinasi, jaučia didelį poreikį kurti ir reikštis“ (iš Grudžinskytė, 2009; p. 97).

Galime teigti, kad mokykloje didžiausia atsakomybė ir lūkesčiai skiriami mokytojui. Jis turi pasižymėti tolerancija, demokratiškumu, intuicija, originalumu, lankstumu, kritiškumu, naujų įspūdžių siekiu ir poreikiu kurti. Norėdamas išmokyti kūrybiškumo, mokytojas pats turi tapti kūrybišku.

1.3. Kūrybingų ugdytinių bruožai

Norint išugdyti kūrybingą asmenybę, pirmiausia turime žinoti kokiais bruožais ji pasižymi. Įvairūs autoriai išvardina skirtingus, net gi vienas kitam prieštaraujančius bruožus, būdingus kūrybiškai asmenybei. Grakauskaitė - Karkockienė (2002) analizuodama įvairią literatūrą išskyrė tokius bruožus:

1. sugebėjimas savarankiškai spręsti, atkaklumas ir dominavimas (F. Barron);
2. uždarumas ir ramybė, domėjimasis idėjomis, o ne daiktais (J. E. Drevdahl);
3. sugebėjimas identifikuotis, išreikšti jausmus ir patirtį (B. T. Eiduson);
4. pasyvi emocinė adaptacija, savidrausmė, šiek tiek lėtesnė psichoseksualinė raida (A. Roe);
5. autonomiškumas, atsidavimas, atkaklumas, pastangos (S. J. Blatt, M. I. Stein);
6. polinkis ieškoti nuotykių, stipresnis dominavimas ir didesnis jautrumas, mažiau paranoidinių tendencijų ir nerimo negu visos populiacijos (R. B. Cattell, J. E. Drevdahl)(p. 41-42).

V. Vaicekauskienė (2009) kūrybingomis asmenybėmis laiko tuos kurie:

- „smalsūs ir pastabūs – nuodugniai ir visapusiškai besidomintys įvairiais dalykais; geba įžvelgti problemas, trūkumus, keistynes, taip pat savo darbui aktualias idėjas;
- pakantūs neapibrėžtumui – nebijantys netvarkos, faktų ir taisyklių trūkumo, prieštaravimų, nesuderinamumo, nes tai teikia daug naujos tvarkos kūrimo galimybių; lankstūs – prisitaikantys prie kaitos ir jos siekiantys, atviri naujoms idėjomis ir naujai patirčiai, reikalavimams ir rizikai;
- originaliai mąstantys – geba pamatyti įprastus dalykus kitaip, atitrūkti nuo tradicijų ir konvencijų, kurti alternatyvias idėjas; vaizduotėje vizualizuoja problemas ir mąsto metaforomis;
- nepriklausomi – stiprios savimonės, savarankiškai mąstantys, tikintys savo idėjomis ir savo veiklos prasme, atsparūs kitų nepritarimui, nesupratimui, pasipriešinimui;

neklausiantys kitų nuomonės ir mėgstantys dirbti pavieniui; negalvoję apie greitą atlygį;

- atkaklūs – susikūrę savo veiklos tikslus ir linkę juos įgyvendinti, todėl labai motyvuoti, entuziastingi, energingi, atsidavę pasirinktai veiklai, galintys ilgai, sunkiai ir susitelkę dirbti“ (p. 4).

A. Petrulytė (2001) išskiria labai panašius kūrybiškos asmenybės bruožus:

- „atvirumas sau, kitiems, kintančiai aplinkai;
- smalsumas, bendras intelektualinis aktyvumas;
- stiprus kūrybos ir saviraiškos poreikis;
- darbštumas, tačiau su kūrybinio darbingumo svyravimais – pakilimais ir atoslūgiais;
- didelis emocionalumas, psichinis jautrumas ir pažeidžiamumas;
- kritiškumas, abejojimas pripažintomis tiesomis, esama tvarka, taisyklėmis, autoritetais;
- polinkis individualiam, o ne grupiniam darbui;
- <...> žaisminga nuostata dirbant, darbas ne dėl rezultato, bet dėl malonumo, pramogos;
- asmenybės originalumas, elgesio keistumas;
- pasitikėjimas savo jėgomis, teigiamas savęs vertinimas, bet kartu ir nepasitenkinimas rezultatu“ (p. 25).

Dėmesį autorė nori atkreipti į tai, kad kūrybingos asmenybės bruožai reiškiasi bręstant. Pirmiausia vaiko kūrybiškumas atsiskleidžia pamėgtuose užsiėmimuose, svajonėse, humoro jausmu, savo nuomonės turėjimu, laisvu ir nepriklausomu mąstymu, pasitikėjimu savimi.

Kaip galime matyti, įvairūs autoriai išskiria skirtingus kūrybiškos asmenybės bruožus, kartais net gi vienas kitam prieštaraujančius. Visgi dauguma autorių sutinka, kad ryškiausiomis kūrybingo žmogaus savybėmis galime laikyti originalumą, sklandumą, lankstumą, įžvalgumą, smalsumą, jautrumą, energingumą, savarankiškumą.

2. KŪRYBIŠKUMAS MUZIKINIAME UGDYME

Dauguma autorių sutinka, kad muzikinis lavinimas neatsiejamas nuo kūrybiškumo ugdymo. Anot jų, muzika – geriausias kūrybiškumo lavinimo instrumentas. Taigi svarbiausias vaidmuo atitenka ugdytojui. Šiame skyriuje nagrinėsime, kokios kūrybiškumo plėtotės galimybės esti įvairiose muzikinėse veiklose, kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti mokytojas, kokiais metodais jis turėtų vadovautis, kokie yra mokinių kūrybinės raiškos požymiai.

2.1. Kūrybiškos asmenybės bruožai muzikos aspektu

A. Maslow (iš Grakauskaitė - Karkockienė, 2002; p. 72) teigia, kad ugdymas menu yra geriausias būdas asmenybės kūrybiškumui skleisti. Jo nuomone, su menu susipažinę vaikai tampa geresniais žmonėmis. L. Navickienė (2001) taip pat pabrėžia ypatingą muzikinio ugdymo reikšmę asmenybei. Ji teigia, kad tas kas bent kiek yra susipažinęs su žmogaus psichologijos ypatumais bei pedagogikos principais, žino, jog muzikos poveikis jaunos asmenybės kūrybiškumui bei emocinio išraiškingumo formavimuisi yra neabejotinai didelis. Muzikinio ugdymo esmė ir yra ne tik muzikaliai išprususios asmenybės lavinimas, bet laisvo, išraiškingo ir kūrybingo piliečio ugdymas. Z. Rinkevičius (1998) pastebi, kad muzika savo prigimtimi yra visada naujo kūrimas, naujoviškas atkūrimas (perkūrimas). Tie muzikai, kurie yra gerai įvaldę savo dalyką, visada savitai, originaliai žvelgia ir į patį turinį ir į jo pateikimą. Svarbiausia, kad jie sugeba išvelgti estetinę, kultūrinę ir dvasinę vertybę, kuri nėra duota galutiniu pavidalu.

R. Girdzijauskienė (2004) pastebi, kad yra dvi kūrybiškumo muzikinėje veikloje sampratos. Pirmosios esmė ta, kad pati muzikos prigimtis yra kūrybinio pobūdžio, dalyvaujantys muzikinėje veikloje vaikai savaime tampa kūrybiškesni. Antroji samprata aiškina, kad muzikinė veikla gali daryti įtaką kūrybiškumui, tačiau šis procesas nėra savaiminis, jis priklauso nuo ugdymo tikslų, metodų, vidinių vaiko intencijų.

Kalbant apie pirmąją sampratą teigiama, kad vaikai savaime tampa kūrybiški. Vis dėlto yra būtina žinoti kokie bruožai leidžia atpažinti tokius vaikus. D. Grakauskaitės – Karkockienės (2002, p.112) nuomone, kūrybiškumas reiškiasi tada kai: „Vaikas rodo ypatingą dėmesį muzikiniams užsiėmimams; jautriai reaguoja į muzikos pobūdį ir garsus; lengvai pakartoja trumpas muzikines ištraukas; vos išgirdęs pirmuosius garsus atpažįsta muzikinį kūrinį; su malonumu pritaria dainuojantiems; pasako, kuri nata iš dviejų aukštesnė, kuri žemesnė.“

Štai R. Girdzijauskienė (2003) mano, kad nekūrybingų vaikų nebūna. Kūrybingumą tyrinėję muzikai teigia, kad kūrybingi vaikai muzikinėje veikloje pasižymi tomis pačiomis savybėmis, kaip ir bet kurioje kitoje kūrybos srityje: originalumu, sklandumu, lankstumu, įžvalgumu. Tik šios savybės pasireiškia kitaip. Muzikinėje veikloje originaliai mąstantys vaikai iškelia savitų idėjų bei siūlymų, juos įgyvendina netradiciniais būdais ir priemonėmis, išraiškingai muzikuoja, muziką vertina įdomiai, nešabloniškai. Iš bendraamžių kūrybingieji išsiskiria: gera atmintimi, lakia vaizduote, išradingumu, pateikia daugiau neįprastų klausimų, geba koncentruotis vienai ar kitai veiklai, yra smalsūs, spontaniški, iniciatyvūs, pasitikintys savimi. Pasak kitų muzikos pedagogų praktikų, kūrybingas mokinys yra aktyvus, jam viskas įdomu, daug klausinėja entuziastingai įsijungia į mokytojo siūlomą veiklą, įsijaučia, kurdamas pamiršta laiką. Jo kūryba įdomesnė ir originalesnė, skiriasi nuo bendraklasių.

Apibendrinant galime teigti, kad muzika, jos disciplinos daro didelę įtaką asmenybės kūrybiškumui. Pati muzika iš prigimties yra kūrybiška, todėl muzikavimo procese yra geriausios sąlygos kūrybiškai reikštis. Pastebėta ir tai, jog muzikaliai išprususios asmenybės tampa aktyviais piliečiais. Todėl yra svarbu žinoti, jog kūrybingą vaiką muzikinėje veikloje galima atpažinti iš bendrų kūrybingai asmenybei būdingų bruožų. Tačiau, kadangi muzikoje jie pasireiškia kitaip, lengviau kūrybišką vaiką atpažinsime iš jo raiškos šioje veikloje, veikimo ypatybių ir kūrybos rezultatų. Labai svarbu sudaryti sąlygas išryškinančias mokinio kūrybingumą.

2.2. Kūrybinį aktyvumą žadinantys veiksniai

D. Grakauskaitė - Karkockienė (2002) aptardama daugelio autorių nuomones teigia, jog svarbiausia yra ne mokymo medžiaga ar specialūs metodai, bet mokytojo kompetentingumas. Tik mokytojas gali sukurti ypatingą atmosferą, kuri didins ar slopins mokinių pasitikėjimą savimi, jų sugebėjimus, kūrybiškumą, mąstymo kritiškumą, padės arba trukdys sėkmingai mokytis.

2.2.1. Muzikos pedagogo asmenybės įtaka kūrybiškumo ugdymo procesui

Neabejotina, kad kūrybiškumo ugdymas muzikoje pirmiausia priklauso nuo ugdytojo. Jis yra vienas iš svarbiausių psichologinių veiksnių. Z. Rinkevičius ir R. Rinkevičienė (2006) teigia, kad muzikos mokytojo profesinė kompetencija – tai gebėjimas pasitelkus muziką kūrybiškai ugdyti

pilnavertę asmenybę. Meninis išsilavinimas nėra paprasta įgūdžių ir žinių visuma ar programų vykdymas - tai gyvenimas menu, pastovus maitinimasis jo dvasia. Todėl muzikos mokytojo profesijoje ypatingai akcentuojamas meninis ir pedagoginis kūrybiškumas, gebėjimas pasiekti autentišką muzikos supratimą, susieti ją su kultūros vertybėmis.

Pasak A. Maslow (iš Grakauskaitė - Karkockienė, 2002), meniniame ugdyme mokytojai turėtų pasižymėti kūrybingumu ir savo sugebėjimais persmelktų visą ugdymo procesą, kad tai jiems leistų ne tik lengviau, paprasčiau ir suprantamiau vaikams perteikti ir įsisavinti žinias, bet ir padarytų juos kūrėjais.

Z. Rinkevičius (1998) pastebėjo ir kitus muzikos mokytojų itin reikalingus sugebėjimus. Jo nuomone muzikos mokytojų būtini ekspresiniai bei kūrybiniai, komunikaciniai, organizaciniai ir diagnostiniai sugebėjimai. Jis, bet kokioje dainoje ar instrumentiniame kūrinyje, turėtų sugebėti įžvelgti ne tik kompozicinę, stilistinę logiką, bet ir tai kas svarbiausia – estetinę, kultūrinę ir dvasinę vertybę, kuri nėra duota galutiniu pavidalu.

Pastebėta, kad mokytojų būti kūrybiškam nepakanka. Jis turi sukurti tokią aplinką, kurioje skatinamas kūrybiškumas, kurioje vaikai yra palaikomi ir gali nevaržomai reikštis. Pagarbūs santykiai – kūrybiškumo pamatas. Tokią teigiamą emocinę aplinką mokytojas visada turėtų išlaikyti.

R. Girdzijauskienė (2003) teigia, kad vaikams galima tik padėti atsiskleisti įgimtam kūrybingumui. Jo išmokyti neįmanoma. Kaip pedagogai turėtų pažadinti mokinių kūrybinį aktyvumą vieningos nuomonės nėra, tai priklauso nuo daugelio veiksnių.

1. Reikia sudaryti mokiniams sąlygas, leidžiančias patirti muzikinės kūrybinės veiklos sėkmę, nes kiekvienas norime, kad mūsų veikla ir rezultatai būtų vertinami ir pripažinti. Todėl: a) būtina atrasti, kiek įmanoma daugiau teigiamų mokinių kūrybinės veiklos vertinimo aspektų. Net ir nesėkmės atveju vaikus galima už kažką pagirti (pvz.; kad įdėmiai klausė, pateikė gerą idėją ir pan.);

b) vengti kritikuoti, nes mokiniai, bijodami suklysti ir „neįtikti“, bus mažai aktyvūs. Net jei ir jiems nepavyko, geriau nurodyti, jog jų nuomonės skiriasi;

c) skatinti ir pačius mokinius įžvelgti, kas buvo naujo ar įdomaus draugų kūryboje. Reikia mokyti pastebėti draugų daromą pažangą, reikšti susižavėjimą, išsakyti savo nuomonę;

d) būti dėmesingiems mokinių veiklai ir jų rezultatams. Pritarti jų sumanymams, padrąsinti kai nesiseka, nuoširdžiai džiaugtis jų laimėjimais. Taip bus sukurama psichologiškai saugi atmosfera.

2. Ugdyti mokinių savarankiškumą, nes tik savarankiškai mąstantis bei veikiantis žmogus gali tapti kūrybingas.

3. Leisti klysti arba išmokyti mokytis iš savo klaidų, nes geriausiai išmokstame iš savo patirties.
4. Planuojant pamoką numatyti kuo įvairesnes muzikinės kūrybinės veiklos rūšis. Tai leis plėtoti įvairius mokinių kūrybinius gebėjimus ir išryškės kuriose jie yra kūrybingiausi.
5. Skirti dėmesio ir naujoms žinioms bei muzikinės patirties kaupimui, nes bet kuris naujas produktas sukuriamas iš jau žinomų elementų.
6. Parinkti užduotis, atitinkančias mokinių žinias ir gebėjimus, numatyti, ar mokiniai bus pajėgūs jas atlikti.
7. Aiškiai formuluoti užduočių sąlygas. Prieš pradėdami kurti mokiniai turi žinoti ko iš jų tikimasi.
8. Sudaryti sąlygas mokiniams veikti priimtiniu, individualiu tempu. Kiekvienam žmogui būdingas savitas veiklos ir mąstymo tempas.
9. Mokyti kūrybos rezultatų link žengti mažais žingsneliais. Labai svarbu mokinius pratinti kurti nuosekliai ir laipsniškai.
10. Mokyti kurti kartu su draugais. Taip išmokstama kartu veikti, organizuoti, susitarti, prisiderinti vieniems prie kitų.
11. Kūrybinės užduoties parinkti atsižvelgiant į pamokos temą, aktualias gyvenimo situacijas, sąsajas su kita muzikine veikla. Tada kūrybinė veikla tampa neatskiriama pamokos dalis.
12. Būti patiems kūrybingiems, nes mokinių veikla bei jos rezultatai daugiausiai priklausomi nuo juos mokančio pedagogo.
13. Nebijoti sunkumų, nes jie neišvengiami.

V. Vaicekauskienė (2009) pastebėjo, kad kūrybingumą skatina ir fizinės aplinkos ypatybės, tai: vizualių detalių gausa; natūralios gamtos vaizdai už lango arba jų kompensavimas kambariniais augalais, paveikslais; natūralios apdailos medžiagos; šiltų spalvų vyravimas arba malonūs kontrastai. Tušti murzinių spalvų kai kurių mokyklų kabinetai ir koridoriai yra tarsi specialiai sukurti kūrybingumo slopintojai.

Apžvelgus šiuos veiksnius pastebima, jog jie svarbūs ne tik siekiant kūrybiškumo plėtotės, bet ir organizuojant visą ugdymo procesą. Šios sąlygos leidžia mokiniams suprasti, kad asmeninė nuomonė, iniciatyva, kūrybiškumas yra vertinamos žmogaus savybės. O palankiai ir patraukliai plėtojami santykiai tarp mokytojo ir mokinio skatina mokymosi motyvaciją. Todėl mokytojas tampa

vienas iš svarbiausių veiksnių ugdant kūrybiškumą. Kaip ir visose meninėse srityse, taip ir muzikoje kūrybingumas laikomas viena svarbiausių ugdytojo kompetencijų. Jis ne tik turi mokėti kūrybiškai organizuoti mokymosi procesą ir būti pavyzdžiu, bet ir sugebėti mokiniams atskleisti tikrąją muzikos prasmę, kurią pateikus būtų galima tikėtis gerų kūrybinių rezultatų. Taigi labai svarbu sudaryti sąlygas išryškinančias mokinio kūrybingumą.

2.2.2. Kūrybiškumą plėtojantys metodai

Bendrosiose programose (2002, p. 6) rašoma: „Per meninio ugdymo pamokas reikėtų vengti ilgų ir pasyvių pasakojimų, paskaitų ir panašių darbo būdų. Vietoj jų taikytini šiuolaikiniai aktyviojo mokymo metodai ir priemonės.“

Z. Rinkevičius (1998) teigia, kad mokymo turinys ir metodai neturi slopinti mokinių lūkesčių žavėtis menine-muzikine veikla. Muzikoje reikia vengti monotonijos, rutininio, nemeningo darbo. Kadangi muzikoje remiamasi vaiko estetiniais jausmais, todėl ir pedagogo darbo metodai turi būti patrauklūs, teikti grožio, išgyvenimo ir patyrimo džiaugsmą. Reikšmingu autorius laiko kūrybinių muzikos mokymosi pobūdį, kur nuolat skatinama mokinių meninė bei intelektualinė saviraiška. Pedagogas turi parinkti tokius mokymo metodus, kurie neprieštarautų muzikinei meninei veiklos prigimčiai. Išryškinami tokie kūrybiniai metodai mokant ir mokantis muzikos: išgyvenimų ir intuicijos inspiruotas judėjimas pagal muziką; apmąstymų, samprotavimų metodas mokantis dainuoti ar groti, klausantis muziką, aptariant kūrybinę užduotį, įvertinant muzikavimą ir pan. Svarbus kūrybinis metodas – meninio konteksto sukūrimas. Jo paskirtis - „išvesti“ ugdytinius už muzikos kūrinio ribų, t.y. parodyti jiems muzikos sąsajas su kitomis meno rūšimis, su istorija, gamta, dvasine ir socialine tikrove. Šis metodas padeda ugdyti mokinio visybinių meninių mąstymą, o tai padeda geriau pažinti ne tik pačią muziką, bet ir gyvenimą. L. Augienė (2004) pastebėjo, kad šiandieninė mokymo metodų įvairovė leidžia mokytojui atskleisti dalyko turinį taip, kad mokiniai jį suprastų, lengviau įsisavintų, kūrybingai naudotų žinias savo gyvenime. Tikslingai taikomi, ypač aktyvieji, mokymo/si metodai pažadina vaikų pažinimo džiaugsmą ir smalsumą.

Taigi, taikant vis įvairesnius mokymo(si) metodus, ugdymo procesą vaikams galima padaryti įdomesniu, patrauklesniu ir labiau naudingu. Mokytojai, naudojantys metodus, orientuotus į mokinį, lengviau pastebi jų individualumą, tinkamai suorganizavę ugdymo procesą užsitarnauja mokinių palankumą dėstomai disciplinai.

2.3. Kūrybiškumo plėtotės galimybės įvairiose muzikinėse veiklose

Daugiausiai ir išsamiausiai apie vaikų kūrybiškumo raišką muzikinėse veiklose rašė R. Girdzijauskienė (2003). Ji įrodė, kad geriausiai kūrybingai reikštis vaikas gali atlikdamas, kurdamas, apibūdindamas bei vertindamas muziką.

1. Muzikos atlikimas: dainavimas/grojimas

- Dainavimas. Žmogaus balsas yra prieinamiausias, pačios gamtos padovanotas „muzikos instrumentas“, kuriuo džiaugtis ir kurį valdyti gali net labai maži vaikai. Dainuodami vaikai muzikuoja kūnu ir siela. Kad vaikai dainuotų, nereikia pažinti muzikinio rašto ar mokėti groti instrumentu. Jis kiekvieno vaiko viduje. Telioka jį „prakalbinti“. Dainuojant reikia pakartoti tai, kas jau sukurta. Ir čia svarbu – tikslus intonavimas, žanrinis atlikimo ypatumas, taisyklingas dainavimas. Tačiau net ir labai tiksliai bei „tvarkingai“ atlikta daina, dar nėra kūrybingas muzikavimas.
- Grojimas. Kūrybingai atlikti muziką nėra lengva. Tik šia linkme kryptingai dirbdami ilgesnį laiką galime tikėtis norimų rezultatų. Jei kūrinio tekstas nėra pilnai paruoštas arba įgrotas, vargu ar galima tikėtis, jog grodamas mokinys sieks perteikti muzikos nuotaiką ar į ją „įsigyventi“. Tačiau nereikia pamiršti, jog kūrinys visai kitaip suvokiamas, kai turima informacijos apie jį (apie autorių, sukūrimo aplinkybes, amžių, paskirtį, siužetą, panaudotas išraiškos priemones). Mokiniais tai padeda pakeisti požiūrį į jį ir geriau suvokti kaip tai turima atlikti.

Išskiriami 2 tarpusavyje susiję kūrybingo muzikos atlikimo aspektai : kūrinio samprata ir jos perteikimas.

- kūrinio/dainos sampratos formavimas prasideda nuo pajautimo ir suvokimo, kokia yra kūrinio/dainos melodika, nuotaika, pagrindinė idėja.
- sąmoningas muzikos sampratos perteikimas balsu/instrumentu, veido išraiška, kūno judesiais. Žinant, jog kūryba yra savitas, individualus, originalus, savarankiškas ko nors darymas, tai dainos atlikimas bus kūrybingas tik tada, kai vaikas turės savitą muzikos sampratą ir sąmoningai sieks ją perteikti.

2. Muzikavimas/improvizavimas ir muzikinė kūryba. Net patys mažiausi vaikai muzikos garsais gali įprasminti savo mintis, idėjas, jausmus bei patirti kūrybinės veiklos džiaugsmą. Čia svarbu mokyti vaikus kūrybos principų, padėti suprasti, jog garsų pagalba galima išreikšti savo mintis, idėjas, jausmus. Jei vaikai bus skatinami kurti nuo pirmųjų susitikimų su muzika, galime

tikėtis, jog sulauksime ir tikrų muzikinės kūrybos vaisių. Turint galvoje, jog vaikai nedaug arba visai neturi žinių apie pagrindines kūrybos priemones ir būdus, tai jų įtraukimas į muzikinę kūrybą yra specifinis, reikalaujantis taikyti atitinkamus mokymo metodus. Jaunesniojo amžiaus vaikus mokyti kurti muziką galima 2 būdais: 1) be išankstinio pasirengimo, t.y. improvizuojant; 2) planuojant kūrybos procesą, numatant ką norima sukurti, kokios priemonės bus pasirenkamos, koreguojant gautą rezultatą t.y. kuriant kompozicijas. Vertinimo objektais gali būti:

- Improvizavime: ritmiškumas, melodijos tikslumas bei logiškumas, panaudotų muzikos raiškos priemonių (dinamikos, tempo, štrichų) tikslingumas.
- Komponavime: kūrybinės idėjos savitumas, sumanymo įgyvendinimo netradiciškumas, parinktų muzikos raiškos priemonių tinkamumas, kūrybos rezultatų originalumas, pateikimo estetiškumas, atlikimo kokybė.

3. Muzikos klausymas, apibūdinimas ir vertinimas. Muzikos klausymas neturėtų būti pasyvi veikla. Čia svarbiausia paskatinti mokinius įsijausti į muziką ir pajusti malonumą. Tačiau reikia pripažinti, kad žodinė minčių bei jausmų raiška niekada deramai neatspindės vidinių potyrių ir apmąstymų. Todėl verta atkreipti dėmesį į tai, kaip mokiniai perteikia savo mintis – susižavėję ar abejingi, nuoširdžiai ar pašaipiai, susikaukę ar atmestinais. Daugiausiai tai priklauso nuo to, kaip pedagogas pristato muzikinį kūrinį, kaip jam pavyksta sudominti mokinius ir nuteikti šiai veiklai. Apibūdinant ir vertinant muziką tikslinga atsižvelgti į racionalųjį (tempas, dinamika, melodija, ritmas, metras ir kt.) ir jausminį (išsakomi, įvardijami subjektyvūs išgyvenimai, patirti klausant muziką) muzikos pažinimo modelį.

Galime matyti, kad muzika turtinga įvairių veiklų gausa, tai puikiai padeda plėtoti kūrybiškumui. Esant tinkamoms ugdymo sąlygoms, dalyvavimas įvairiose muzikavimo srityse gali teikti pilnavertį, kompleksinį poveikį, todėl kūrybiškumo efektyvumas neginčytinas.

3. MOKINIŲ POŽIŪRIS Į KŪRYBIŠKUMO UGDYMĄ MUZIKOS PAMOKOSE

3.1. Tyrimo metodai ir organizavimas

Tyrimo tikslas - ištirtimokinių požiūrį į kūrybiškumo plėtotės galimybes muzikiniame ugdyme.

Tyrimo metodai. Tyrimas buvo atliktas anketinės apklausos būdu. Mokinių anketa sudaryta iš atviro ir uždaro tipo klausimų, pateikiami 7 klausimai ir 12 teiginių. Šia anketa siekta išsiaiškinti mokinių požiūrį į muzikos pamoką, jos turinį. Taip pat norėta sužinoti, ar jiems suteikiamos galimybės kūrybiškai reikštis, tobulėti, ar jie patys atspindi kūrybiškos asmenybės bruožus. Anketa sudaro 3 blokai. Pirmajame mokiniai turėjo nurodyti informaciją apie save, t.y. savo amžių, klasę, kurioje mokosi ir lytį. Antrasis blokas sudarytas remiantis kūrybiškos asmenybės bruožais, kūrybiškos asmenybės raiška. Trečiasis blokas skirtas atskleisti kūrybiškumo ugdymo bendrojo lavinimo mokyklos muzikos pamokose dabartinę situaciją ugdytinių požiūriu.

Anketų klausimai yra originalūs, sugalvoti darbo autorės.

Tiriamieji. Tyrime dalyvavo 100 respondentų iš 9 Panevėžio bei Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų. Apklausta 100 mokinių. Anketos respondentams buvo pateiktos asmeniškai. Respondentai pasirinkti atsitiktine tvarka.

Anketos išdalintos 2013 metais, balandžio 26 dieną. Klausimus stengiasi suformuluoti taip, kad sudomintų, būtų aiškūs ir nenuobodūs respondentams. Tyrimo duomenys apdoroti Microsoft Excel kompiuterine programa.

3.2. Tyrimo duomenų analizė

Anketinėje apklausoje dalyvavo 100 Panevėžio bendrojo lavinimo mokyklų mokinių, kurie buvo pasirinkti atsitiktine tvarka. Pirmajame anketos bloke respondentai pateikė informaciją apie save.

Tiriamųjų amžius svyravo nuo 10 iki 19 metų amžiaus, todėl rezultatai buvo suskirstyti 4 kategorijas: 1) nuo 10 iki 12 metų (29%); 2) nuo 12 iki 14 metų (45%); 3) nuo 14 iki 16 metų (23%); 4) nuo 16 iki 19 metų (3%) (žiūrėti 1 lentelę).

1 lentelė

Respondentų amžius (N=100)

Respondentai	Amžius (metais)			
	Nuo 10 iki 12 m.	Nuo 12 iki 14 m.	Nuo 14 iki 16 m.	Nuo 16 iki 19 m.
	29 (29%)	45 (45%)	23 (23%)	3 (3%)

Iš gautos informacijos galime matyti, kad vyrauja 12 - 14 metų paaugliai, mažiausiai tik 3% apklaustųjų sudaro 16 – 18 metų paaugliai.

Atliekant tyrimą buvo apklaustos ir mokyklos, ir gimnazijos. Abiejose įstaigose skirtingas klasių grupavimas, todėl informacija, kurioje klasėje respondentai mokosi gali būti neteisingai suprasta. Rezultatai suskirstyti į dvi kategorijas: 1) pagrindinė mokykla; 2) gimnazija (žiūrėti 2 lentelę).

2 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal mokymo įstaigą (N=100)

		Mokymo įstaiga			
		Pagrindinė mokykla		Gimnazija	
		N	%	N	%
Klasės	5 klasė	29	29	-	-
	6 klasė	44	44	-	-
	8 klasė	22	22	-	-
	10 klasė	2	2	-	-
	1 klasė	-	-	2	2
	2 klasė	-	-	1	1
Viso		97	97	3	3

Galime matyti, kad daugumą (97%) respondentų sudaro pagrindinių mokyklų mokiniai, mažiausiai 3% sudaro gimnazijų mokiniai. Taip pat galime pastebėti, kad nėra 7 ir 9 klasių pagrindinės mokyklos moksleivių bei 3 ir 4 klasių gimnazistų. Daugiausiai apklausti 6 klasės mokiniai (44%), mažiausiai apklausta gimnazijos 2 klasės moksleivių (1%).

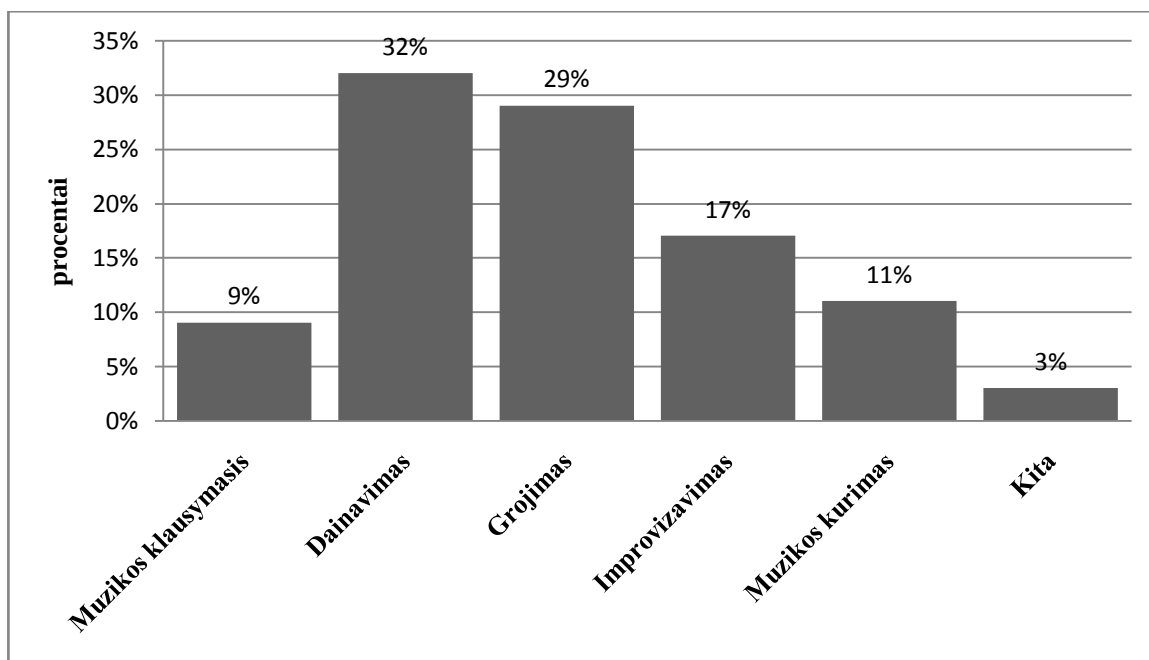
Tyrimo dalyvavo 65% merginų ir 35% vaikų (žiūrėti 3 lentelę).

Respondentų lytis (N=100)

Lytis	Skaičius
Mergina	65 (65%)
Vaikinas	35 (35%)

Antrajame anketos bloke mokiniai turėjo atsakyti į 9 uždarojo ir atvirojo tipo klausimus. Pirmuoju klausimu norėta sužinoti ar mokiniams patinka muzikos pamokos. Šį klausimą respondentai turėjo pagrįsti, tačiau vos keli papildė savo atsakymą. 41% respondentų atsakė, kad mėgsta muzikos pamokas, 21% atsakė, kad nemėgsta, o 38% apklaustųjų neturėjo nuomonės. Mokiniai atsakydami, kad mėgsta muzikos pamokas savo atsakymą papildė tokiais sakiniais: „mokytoja gražiai groja ir dainuoja“, „man tiesiog patinka muzika, aš ją suprantu“, „mėgstu dainuoti ir groti“, „mokytoja leidžia pagroti būgnu“. Galima teigti, kad muzikos pamoka yra mėgstama mokinių, tačiau sunerimti verčia kelių mokinių nuomonė: „per šitą pamoką galiu atsipūsti“, „nieko nereikia daryti“, „galiu pamiegoti“, „<.> ji kaip „langas“ tarp kitų pamokų“. Taigi galime daryti prielaidą, kad į muzikos pamoką nežiūrima rimtai, pasak mokinių ji skirta pailsėti. Galime įžvelgti ir atmestino mokytojų darbo padarinius. Daugelis mokslininkų sutinka, kad mokytojas yra vienas iš svarbiausių veiksnių ugdant mokinių kūrybiškumą. Todėl reikėtų atidžiau parinkti pamokos turinį, kuris ne slopintų, o kaip tik skatintų aktyvų mokinių dalyvavimą pamokose. Aktyvus dalyvavimas – kūrybiškumo raiškos pradinis pamatas. Į šį anketos klausimą neigiamai atsakė mokiniai (21%) buvo nelinkę jį pagrįsti. Vos keletas pateikė svarias priežastis kodėl muzikos pamoka jiems nepatinka. Dauguma kaltino gabumų stoką muzikai, kiti manė, kad muzikos pamoka bergždžias laiko gaišimas. Dar kiti išryškino seną ir visiems gerai pažįstamą problemą - mokyklų finansavimo politiką: „instrumentai seni ir nederantys“, „ne visi pianino klavišai veikia“, „galėtų būti daugiau instrumentų“. Kaip galime matyti iškyla daugybė problemų, pradedant nuo mokyklos finansavimo, mokymo priemonių gausos iki pamokos turinio pobūdžio, mokytojo kompetencijos ar net jo įvaizdžio.

Antruoju klausimu mokinių klausta kokia veikla muzikos pamokoje jiems patinka labiausiai. Mokinių atsakymai atsispindi 1-ajame paveiksle.

**1pav.Muzikos pamokos veiklų vertinimas pagal tai,
kaip jos patinka respondentams(N=100)**

Galime matyti, kad 1-ąją vietą užima dainavimas (32%). Mokslinėje literatūroje rašoma, kad balsas - pats pirmasis gamtos duotas „muzikinis instrumentas“. Kad vaikai dainuotų nebūtina pažinti muzikinio rašto ar muzikos teorijos. Todėl gautieji rezultatai neturėtų stebinti. Taip pat dainavimą galime įžvelgti kaip potencialų instrumentą kūrybiškumui ugdyti. Pasigerėjimas, džiaugsmas, malonumas dainuojant, kaip ir visos kitos teigiamos emocijos skatina vaikų kūrybiškumą. Tačiau reikia nepamiršti, kad kiekviena veikla esanti muzikos pamokoje skatina kūrybiškumą, tik reikia žinoti kokios galimybės atsiveria kiekvienoje iš jų. Kitos muzikos pamokos veiksenos išsidėstė taip: grojimas 29% apklaustųjų; improvizavimas 17%; muzikos kūrimas 11%; muzikos klausymasis 9%; kita 3%. Kaip matome muzikos klausymas vaikams patinka mažiausiai. Galime spėti, kad ši veiksa lieka nemalonia, pasyvia pamokos dalimi. Mokiniai nesugeba įsijausti, nejaučia malonumo klausydami muzikos. Tai labai priklauso nuo to, kaip mokytojas sugeba pristatyti muzikinį kūrinį, kaip jam pavyksta sudominti mokinius, teigiamai nuteikti šiai veiklai. Taigi šioje srityje mokytojams derėtų labiau pasitempti. Trečiasis anketos klausimas puikiai papildė šias teorijas. Vaikų klausta kokioje muzikos pamokos veikloje jiems save išreikšti sekasi geriausiai. 41% respondentų atsakė, kad dainavime; 26% grojime; 19% improvizavime; 10% muzikos kūrime; 3% muzikos klausymesi; 11% nurodė kitas veiksenas. Galime daryti išvadą, kad vaikams geriausiai

savę išreikšti sekasi tose muzikos pamokos veiklose, kurios jiems patiems patinka. Akivaizdu, kad kūrybiškumas negali egzistuoti be teigiamų emocijų. Jeigu ir kitas pamokos veiklas ugdytojas pasistengtų padaryti patrauklias mokiniui, kūrybiškumo ugdymas išaugtų keliais kartais.

Ketvirtasis anketos klausimas atskleidžia kaip mokytojai padeda mokiniams suprasti muzikos teikiamą galią. Taip pat šiuo klausimu išryškėja ar mokytojai taiko vieną iš efektyviausių kūrybiškumo ugdymo metodų – improvizavimą. Respondentų klausta, ar jų nuomone, garsų pagalba galima išreikšti savo mintis, idėjas, jausmus ir asmeninius išgyvenimus. Galime pasidžiaugti, kad daugiau nei pusė, net 69% respondentai atsakė teigiamai. 7% mano, kad neįmanoma tokių dalykų išreikšti muzika, o 24% pažymėjo, kad nežino. Taigi galime daryti prielaidą, jog vaikai supranta muzikos teikiamą galią. Tikėtina, kad mokytojai taiko improvizavimą, tačiau ankstesni klausimai įrodo, jog šio metodo taikymas nėra pakankamai efektyvus. Tik 19% respondentų pripažįsta galintys savę išreikšti šioje veikloje.

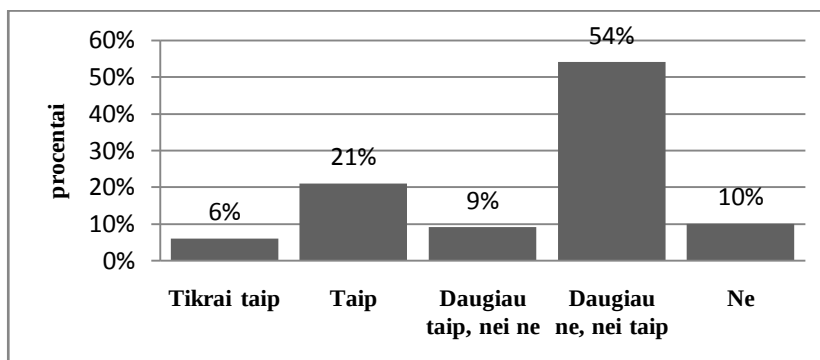
Išnagrinėjus mokslinę literatūrą tapo aišku, kad mokinių aktyvumas, vienas iš pagrindinių bruožų būdingų kūrybiškai asmenybei. 5-asis anketos klausimas skirtas mokinių aktyvumui nustatyti. Respondentų buvo klausama ar jie aktyviai dalyvauja muzikos pamokoje, dažnai klausinėja, su „užsidegimu“ atlieka mokytojo pateiktas užduotis. Daugiau nei pusė, t.y. 79% mokinių atsakė, kad kartais. Tai priklauso nuo užduoties specifikos, pamokos temos, jų pačių nuotaikos. Kiti atsakymų rezultatai išsidėstė taip: 10% apklaustųjų teigė, kad dažnai; 8% sutiko, kad retai būna aktyvūs; 2% mokinių tvirtino, kad visada būna aktyvūs, jiems viskas įdomu. Tik 1% mokinių pripažino, kad per muzikos pamokas užsiima kita, jam pačiam įdomia veikla, kuri nesusijusi su pamokos tema. Gauti rezultatai parodo, kad galime sutikti su dauguma mokslininkų pasisakiusių, jog mokytojas yra svarbiausias veiksnys. Vaikų aktyvumas bei kūrybiškumas priklauso kaip mokytojas sugeba pateikti, atrinkti užduotis, kurios būtų įdomios mokiniams. 6-asis anketos klausimas papildė 5-ąjį, tačiau taip pat atskleidžia ar mokytojai sudaro sąlygas pasireikšti vaikams kaip atlikėjams įvairiuose renginiuose. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad vaikų laimėjimai turi būti pristatyti kitiems. Mokytojai turi sudaryti sąlygas leidžiančias vaikams pasireikšti. Respondentų buvo klausama ar pasirodo kokiuose renginiuose muzikuodami kaip atlikėjai. Pateikti keturi galimi atsakymų variantai: visada, jei turiu galimybę net padedu organizuoti arba pats būnu tų renginių organizatoriumi; taip, dažnai; dalyvauju, kai to paprašo mokytojas, draugai ar šeimos nariai; ne, stengiuosi atsiriboti nuo tokios veiklos. 1-ąjį atsakymo variantą pasirinko tik 2% mokinių. 15% teigė dažnai dalyvaujantys koncertinėje veikloje. 42% dalyvauja tik tada kai to paprašo mokytojas, draugai ar šeimos nariai. 41% mokinių atsakė, kad stengiasi atsiriboti nuo tokios veiklos. Gauti

rezultatai liūdina, nes dauguma mokinių nesiveržia pasirodyti viešuose renginiuose. Beveik tiek pat respondentų stengiasi atsiriboti nuo tokios veiklos. Galime daryti prielaidą, kad mokytojai sudaro sąlygas vaikams pasireikšti, tačiau tinkamai jų nepadrąšina ar neparuošia. Todėl mokinių aktyvumas koncertinėje veikloje lieka vangus.

Tyrimo metu domėtasi kokie jausmai užlieja vaikus muzikuojant. Jau ir anksčiau buvo minėta, kad teigiamos emocijos atlieka svarbų vaidmenį kūrybiškumo ugdyme. Paskutiniuoju antrojo anketos bloko klausimu mokinių teirautasi ką jie jaučia muzikuodami. Galimi atsakymų variantai buvo tokie: malonumą, džiaugsmą, pasigėrėjimą ir pan.; netikrumo jausmą, baimę suklysti; nežinau ir kita. Galime pasidžiaugti, nes daugiau nei pusė, t.y. 54% mokinių pasirinko pirmąjį variantą. Tik 7% muzikuodami jaučia netikrumo jausmą, baimę suklysti; 37% nežino. 2% pasirinko kita, savo atsakymą papildydami tokiomis emocijomis kaip gėda, atsipalaidavimas. Tuo pačiu prisiminkime 4-ąjį anketos klausimą, kuriame 69% mokinių sutiko, kad garsų pagalba gali išreikšti savo mintis, idėjas, jausmus ir asmeninius išgyvenimus. Taigi galime daryti išvadą, kad daugumai mokinių muzikos veikla yra priimtina ir teigiamas emocijas žadinanti veikla.

Trečiajame anketos bloke buvo siekiama išsiaiškinti dabartinę kūrybiškumo ugdymo situaciją. Kokiais būdais mokytojai skatina ir ugdo vaikų kūrybiškumą. Ar iš tiesų palankiai žiūri į kūrybiškumo ugdymą ir jį plėtoja. Buvo pateikta 12 teiginių. Mokiniai atsakymą galėjo rinktis iš 5 variantų (tikrai taip; taip; daugiau taip, nei ne; daugiau ne, nei taip; ne).

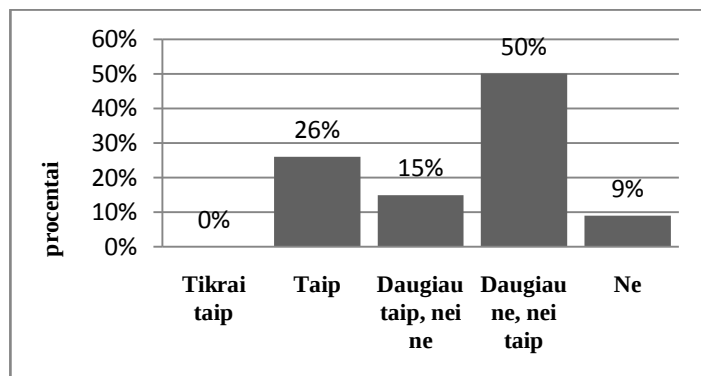
V. Vaicekauskienė (2009) teigia, kad kūrybinga asmenybė nepriklausoma, stiprios savimonės, mėgstanti dirbti pavieniui, tad savarankiškos užduotys gali tapti vertingu „instrumentu“ kūrybiškumui lavinti. Todėl buvo domėtasi, ar mokytojai pateikia savarankiško darbo užduočių respondentams. Respondentų atsakymai pavaizduoti 2-ajame paveiksle.

2 pav. Respondentų atsakymai į klausimą, ar mokytojai dažnai pateikia savarankiško darbo užduočių (N=100)

Iš gautų rezultatų galime matyti, kad daugumos (54%) respondentų nuomone, mokytojai retai pateikia savarankiško darbo užduočių. Taigi savarankiškumo savybė nėra pakankamai ugdoma.

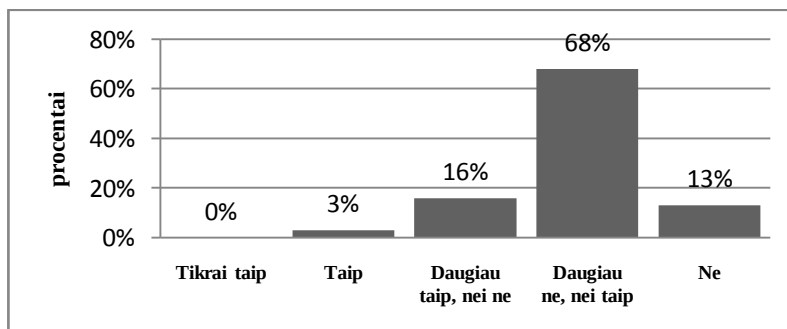
Vienas iš svarbiausių veiksnių skatinančių mokinių kūrybiškumą yra aiškiai suformuluotos užduotys. Lygiai pusė respondentų tvirtina, kad mokytojų suformuluotos užduotys dažniausiai lieka neaiškios, 9% respondentų teigia, kad nesupranta mokytojų pateiktų užduočių. 41% apklaustųjų prieštarauja pastarųjų nuomonei teigdami, kad mokytojai suprantamai paaiškina ką reikės daryti (žiūrėti 3 pav.).

3 pav. Respondentų atsakymai į klausimą, ar prieš pateikdami užduotis mokytojai puikiai išaiškina ką reikės daryti (N=100)

Iš gautų rezultatų galime matyti, kad mokytojai turėtų labiau susimastyti kaip suformuluoja užduotis. Kokybiškai įvykdytos užduotys, nuoseklus ir laipsniškas tobulėjimas garantuoja sėkmingą kelią į kūrybiškos asmenybės vystymąsi.

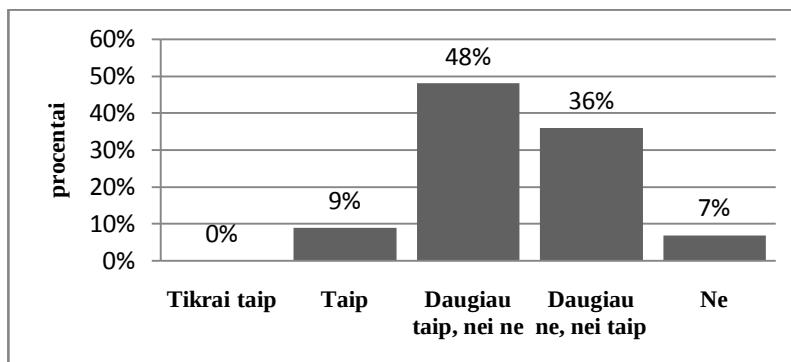
Mokslinėje literatūroje rašoma, kad nevertėtų riboti mokinių laiko pateikus kūrybinę užduotį, tačiau dauguma mokinių (68 %) patvirtino, kad mokytojai pateikę kūrybinę užduotį dažniausiai riboja jos atlikimo laiką (žiūrėti 4 pav.).

4 pav. Respondentų atsakymai į klausimą, ar mokytojas riboja kūrybinių užduočių atlikimo laiką (N=100)

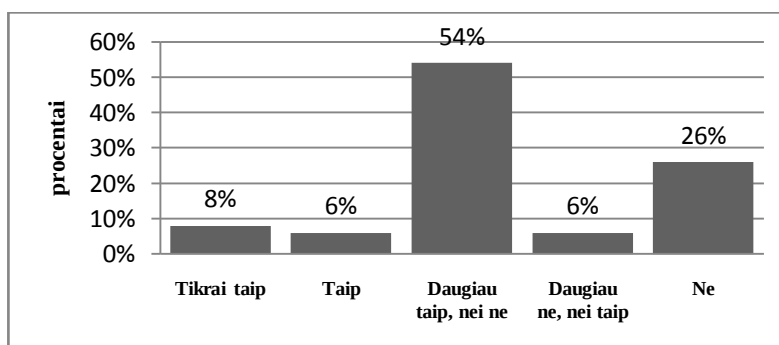
Galime pastebėti, kad nė vienas respondentas nenorėjo kategoriškai sutikti su teiginiu, tik 3% pasakė taip. 16% teigė, jog mokytojai dažniausiai neriboja jų kūrybai skirtą laiką. Vis dėl to 81% apklaustųjų atsakymų krypta į neigiamą pusę.

Norint skatinti vaikų kūrybiškumą būtina juos padrąsinti, pagirti ir palaikyti. Kalbant apie padrąsinimą muzikuojant mokinių buvo klausiama, ar mokytojai drąsina imtis naujų, dar neišbandytų atlikimo būdų. Galime pasidžiaugti, kad dauguma respondentų sutiko su tuo, kad mokytojai nepamiršta jų padrąsinti išbandyti naujus muzikos atlikimo būdus (žiūrėti 5 pav.).

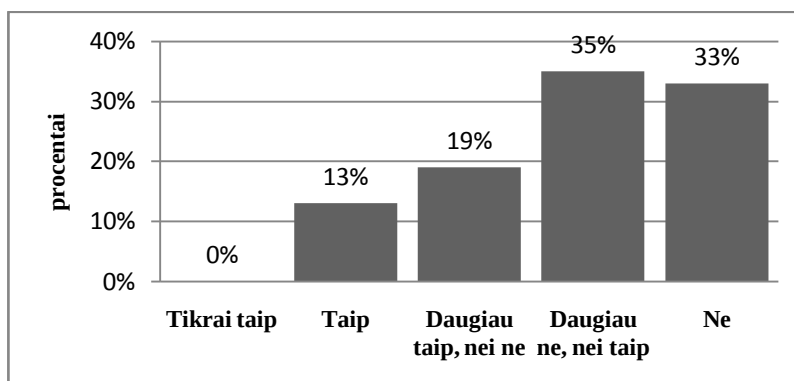
5 pav. Respondentų atsakymai į klausimą, ar mokytojai drąsina imtis naujų, dar neišbandytų atlikimo būdų (N=100)

Vis dėlto kiek mažiau nei pusė (43%) mokinių išvis nejaučia arba beveik nejaučia mokytojų padrąsinimo. Kalbant apie pagyrimo svarbą tik iš dalies galime pasidžiaugti, nes daugiau nei pusė (54%) respondentų patvirtino, kad ir nesėkmės atveju mokytojai randa už ką juos pagirti, 14% respondentų teigia, kad mokytojai visada arba labai dažnai juos pagiria (žiūrėti 6 pav.).

6 pav. Respondentų atsakymai į klausimą, ar mokytojai juos giria net ir nesėkmės atveju (N=100)

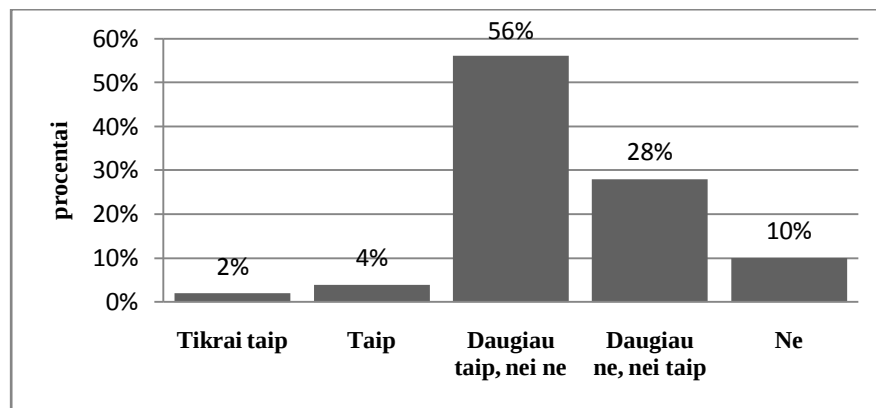
Visgi negalime nepastebėti, 32 % apklaustųjų tvirtina, kad lieka retai pagirti arba išvis nepagirti mokytojų. Ši problema dar labiau išryškėja, kai mokinių buvo klausiama, ar mokytojai rečiau kritikuoja ir dažniau palaiko. Rezultatai atsispindi 7-ajame paveiksle.

7 pav. Respondentų atsakymai į klausimą, ar mokytojai retai kritikuoja, dažniau palaiko
(N=100)

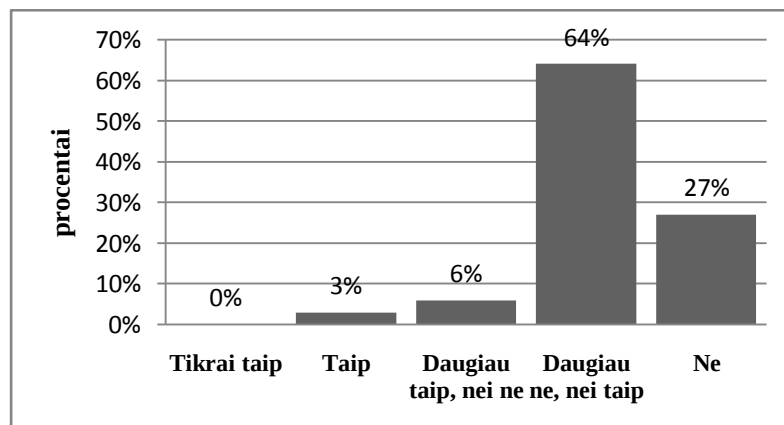
35% respondentų tvirtina, kad kritikos sulaukia dažniau nei palaikymo. Beveik tiek pat (33%) apklaustųjų tikina, kad nesulaukia jokio palaikymo iš mokytojų. Teigiamai atsakiusių į šį teiginį tik 32%. Neatsirado nė vieno, kuris visiškai sutiktų. Galime matyti, kad šių gana panašių teiginių atsakymų rezultatai ženkliai skiriasi. 68% respondentų atsakymai krypta į teigiamą pusę (žiūrėti 6 pav.). Jų nuomone, mokytojai net ir nesėkmės atveju randa už ką pagirti, tačiau lygiai tiek pat respondentų tvirtina, kad kritikos sulaukia daug dažniau nei palaikymo (žiūrėti 7 pav.). Galime daryti tokią išvadą, kad mokiniai nesupranta mokytojų pastangų juos palaikyti. Net ir nesėkmės atveju sulauktas pagyrimas nebūna suprastas kaip padrąsinimas ar palaikymas. Neigiamos emocijos, šiuo atveju kritika, menkas padrąsinimas giliai užsifiksuoja vaiko pasamonėje, trukdo ne tik pačios asmenybės vystymuisi, bet ir slopina kūrybines galias bei savivertę.

Norint išugdyti kūrybišką asmenybę būtina skatinti naujų idėjų kilimą. 56% respondentų sutiko, kad mokytojai yra linkę skatinti jų idėjas (žiūrėti 8 pav.).

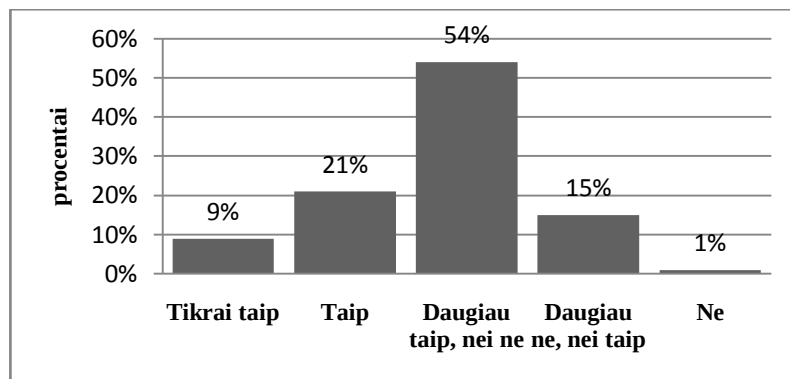
8 pav. Respondentų atsakymai į klausimą, ar mokytojai skatina kelti idėjas (N=100)

Daugiau nei pusė (62%) respondentų šį teiginį vertina teigiamai. Galime daryti išvadą, kad mokytojai nepamiršta skatinti mokinių idėjų kilimą. O kada kyla idėjos? Tada kai joms sudarytos tam tikros sąlygos. Tyrimo metu domėtasi kokiais būdais mokytojai jas skatina. Respondentų klausta, ar mokytojai sudaro galimybę rinktis mokymosi priemones ir veiklos būdus; ar leidžia savaip interpretuoti atliekamą muzikos kūrinį veido mimika, gestais, šokio judesiais. 64% apklaustųjų teigė, kad tokios galimybės kaip mokymosi priemonių ir veiklos būdų pasirinkimas dažniausiai neturi; 27% išvis su tokia galimybe susidūrę nebuvo. Vos 8% respondentų paprieštaravo likusiems (žiūrėti 9 pav.).

9 pav. Respondentų atsakymai į klausimą, ar mokytojai sudaro galimybę rinktis mokymosi priemones ir veiklos būdus (N=100)

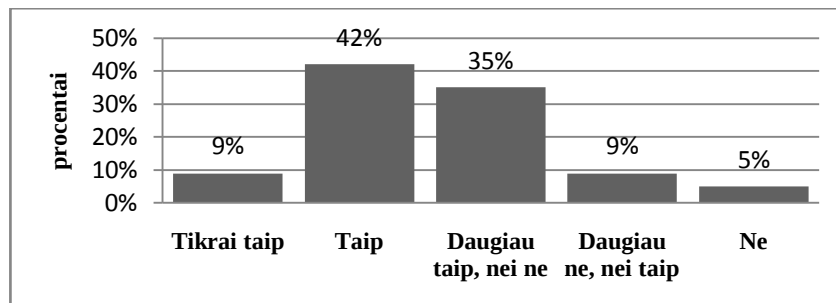
Mokinių kūrybiškumas muzikuojant pasireiškia jų sugebėjimu interpretuoti atliekamą kūrinį. Šiuo atveju pačiais paprasčiausiais, t.y. veido mimika, gestais ar šokio judesiais. Taigi labai svarbu, ar mokytojas leidžia savo ugdytiniais tai padaryti savaip, neperšant savo nuomonės. Galime pasidžiaugti, kad net 84% apklaustųjų atsakymai yra teigiami (žiūrėti 10 pav.).

10 pav. Respondentų atsakymai į klausimą, ar mokytojai leidžia savaip interpretuoti atliekamą muzikos kūrinį veido mimika, gestais, šokio judesiais (N=100)

Taigi, galime daryti išvadą, kad respondentai gali laisvai išreikšti save muzikuodami, tačiau neturi galimybės rinktis mokymosi priemonių ir veiklos būdų.

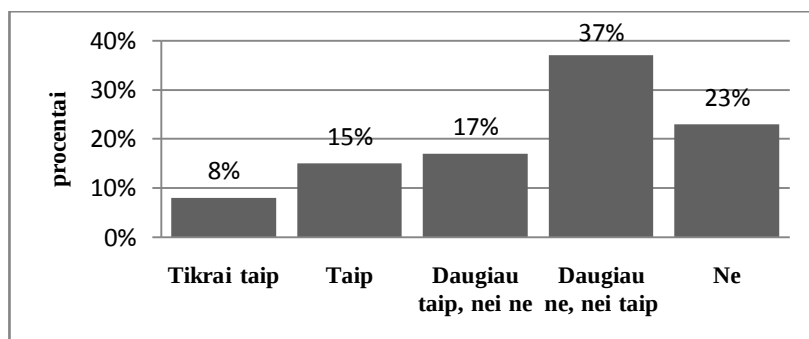
Mokslinėje literatūroje akcentuojama tai, kad mokinių kūrybos rezultatai turi būti pristatyti ir bendrai aptariami su visa klase. Pristatant reikia nepamiršti išskirti originaliausius ir labiausiai pavykusius. Respondentų atsakymų rezultatai atsispindi 11-ajame paveiksle.

11 pav. Respondentų kūrybos rezultatai būna aptarti bendrai su klase, išryškinami originaliausi, labiausiai pavykę (N=100)

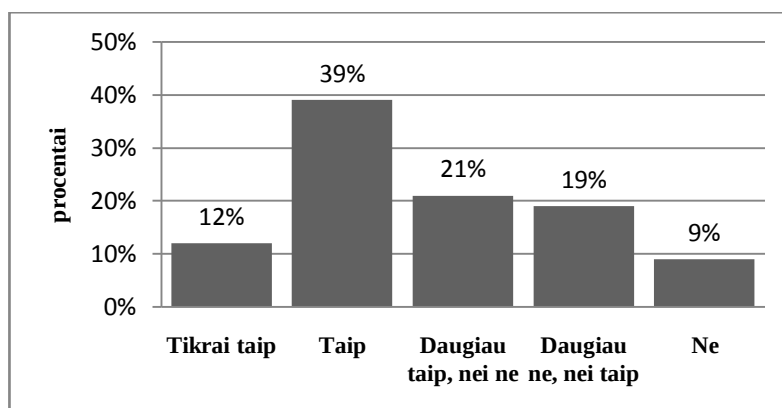
Galime matyti, kad dauguma mokinių, net 86% pasirinko teigiamus atsakymų variantus. Tokie rezultatai leidžia daryti išvadą, kad mokytojai beveik visada pristato mokinių kūrybos rezultatus, bendrai su klase juos aptaria, išryškina originaliausius ir labiausiai pavykusius.

Kaip jau žinome, dauguma mokslininkų mokytoją laiko vienu iš svarbiausių kūrybiškumo ugdymo veiksmų. Jų nuomone, išugdyti kūrybišką asmenybę gali tik tas, kas pats pasižymi kūrybiškumu. Respondentų buvo klausiama, ar jų nuomone, muzikos mokytojas yra kūrybingas, ar geba įdomiai ir netradiciškai mokyti. Atsakymų rezultatai atsispindi 12-ajame paveiksle.

12 pav. Respondentų atsakymai į klausimą, ar muzikos mokytojai yra kūrybingi, stengiasi įdomiai ir netradiciškai mokyti (N=100)

Galime matyti, kad dauguma respondentų (37%) savo mokytojus laiko ne itin kūrybiškomis asmenybėmis, o 23% kategoriškai atsisako sutikti su šiuo teiginiu. Teigiamai atsakė 40% visų apklaustųjų. Mokytojams trūksta kūrybiškumo, jie nesistengia įdomiai ir netradiciškai mokyti. Šiai išvadai priešinas kiti gauti rezultatai (žiūrėti 13 pav.).

13 pav. Respondentams mokyti naują temą visada įdomu, nes mokytojas sugalvoja visokių aktyvių žaidimų (N=100)

Galime matyti, kad 51% respondentų neabejodami sutiko su teiginiu. Iš jų 12% pasirinko „tikrai taip“ atsakymo variantą. 21% apklaustųjų nauja pamokos tema dažniausiai yra įdomi ir maloni mokytis. 28% pasirinko neigiamus atsakymų variantus. Peršasi išvada, kad mokytojai nėra pakankamai kūrybiški. Jų išradingumas geriausiai pasižymi tada, kai dėsto naują temą. Mokytojai suvokia, kad pasyvūs ir monotoniški pasakojimai yra nuobodūs vaikams, taip pateiktos žinios sunkiai įsisavinamos. Tačiau nederėtų pamiršti, kad muzikos mokytojas ne tik privalo, bet ir gali būti kūrybiškas visose muzikos pamokos veiksenose.

Apibendrinant gautus rezultatus apklausos metu galime daryti išvadą, kad muzikavimas mokiniams yra priimtina ir teigiamas emocijas žadinanti veikla, tačiau į pačią muzikos pamoką rimtai nežiūrima. Pastebimi atmetimo mokytojų darbo padariniai, slopinantys mokinių kūrybiškumą: nuobodūs pamokos turinys; blogai suformuluotos užduotys; limituotas užduočių atlikimo laikas; vangus mokinių palaikymas; kritika. Mokinių akimis mokytojai nėra kūrybiški. Vaikams geriausiai save išreikšti sekasi tose muzikos pamokos veiklose, kurios jiems patiems patinka labiausiai. Šiuo atveju – dainavimas. Mažiausiai mėgstama veikla yra muzikos klausymasis.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad nėra vieno tikslaus kūrybiškumo apibrėžimo. Kūrybiškumo esmė aiškinama įvairiai, t.y. kaip kūrybos proceso dalis, išskirtinis gebėjimas, asmenybės savybė ar kūrybos rezultatas. Akivaizdu, kad kūrybiškumas neatsiejamas nuo sąmoningumo, originalumo, lankstumo, novatoriškumo. Vis dėl to, daugelis autorių sutinka, kad kūrybiškumas – tai asmens gebėjimas atrasti kažką naujo, lanksčiai mąstyti ir lengvai spręsti problemas. Todėl kūrybiškumas – šių dienų visuomenės siekiamybė. Tai būtinas naujos kartos gebėjimas, kuris padeda adaptuotis sparčiai kintančiame pasaulyje ir skatinantis prasmingai veikti bei turtinti visuomenės gyvenimą, padažnęj mokslininkų tyrimai kūrybiškumo klausimu tik patvirtina šį teiginį.
2. Dauguma autorių sutinka, kad ryškiausiomis kūrybingo žmogaus savybėmis galime laikyti originalumą, sklandumą, lankstumą, įžvalgumą, smalsumą, jautrumą, energingumą, savarankiškumą.
3. Daugelis mokslininkų pripažindami tiek genų tiek aplinkos veiksnių įtaką kūrybiškumui, labiau akcentuoja tinkamos aplinkos sąlygų sukūrimą. Kūrybiškumo plėtotei palanki aplinka: saugi ir negrėsminga aplinka naujumui reikštis, kur palaikomos originalios idėjos, suteikiama dvasinė ir fizinė laisvė, neribojamas laikas, skatinamas savarankiškumas ir pasitikėjimas savo jėgomis, rodoma pagarba ir dėmesys tiek asmenybei tiek jo kūrybai. Pirmoji institucija lemianti vaiko kūrybiškumą yra šeima, kurioje tėvams atitenka pagrindinis vaidmuo. Sudarius tinkamas sąlygas plėtotis natūraliam vaiko kūrybingumui, galima tikėtis produktyvių kūrybinių laimėjimų ir ateityje. Pradėjus eiti į mokyklą tėvų poveikis silpnėja, tada didžiausia atsakomybė ir lūkesčiai skiriami mokytojui. Jis turi pasižymėti tolerancija, demokratiškumu, intuicija, originalumu, lankstumu, kritiškumu, naujų įspūdžių siekiu ir poreikiu kurti. Norėdamas išmokyti kūrybiškumo, mokytojas pats turi tapti kūrybišku.
4. Muzika savo prigimtimi ir veiklos formomis bei galimybėmis yra viena tinkamiausių veiklų asmenybės kūrybiškumo plėtotei. Muzikinėse veiklose kūrybiškumas reiškiasi per muzikos improvizavimą – komponavimą; muzikos klausymą – vertinimą; muzikos atlikimą – interpretavimą. Šiame kontekste mokinių kūrybiškumo rodikliai yra šie: muzikos komponavimo nuoseklumas, įvairumas, tikslumas bei nestandartiškumas; muzikos vertinimų aiškumas, įvairiapusiškumas, adekvatumas bei savitumas; muzikos atlikimo laisvumas, jautrumas, kryptingumas bei išraiškingumas.

5. Anketinės apklausos analizė parodė, kad muzikavimas mokiniams yra priimtina ir teigiamas emocijas žadinanti veikla, tačiau į pačią muzikos pamoką rimtai nežiūrima. Pastebimi atmestino mokytojų darbo padariniai, slopinantys mokinių kūrybiškumą: nuobodus pamokos turinys; blogai suformuluotos užduotys; limituotas užduočių atlikimo laikas; vangus mokinių palaikymas; kritika. Mokinių akimis mokytojai nėra kūrybiški. Vaikams geriausiai save išreikšti sekasi tose muzikos pamokos veiklose, kurios jiems patiems patinka labiausiai. Šiuo atveju – dainavimas. Mažiausiai mėgstama veikla yra muzikos klausymasis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Almonaitienė J. (2006). Kūrybingumo ir inovacijų psichologija. Kaunas. Technologija.
2. Augienė L. (2004). Kūrybiškumo ugdymas aktyviaisiais mokymo metodais.
(www.gimtasizodis.w3.lt/augiene_04_6.htm)
3. Dumčienė A. (2001). Kūrybingumo ugdymo aspektai. Kaunas. „LKKA”.
4. Gage N. L., Berliner D. C. (1994). Pedagoginė psichologija. Vilnius. „Alma litera“.
5. Girdzijauskienė R. (2004) Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas muzikine veikla. Klaipėda. Klaipėdos universiteto leidykla.
6. Girdzijauskienė R. (2009). Mokinių kūrybiškumo ugdymo Lietuvoje situacijos tyrimas.
(www.kultura2007.lt/uploads/straipsnis.doc)
7. Girdzijauskienė R. (2003). Vaikas, muzika, kūryba. Vilnius. Gimtasis žodis.
8. Grakauskaitė - Karkockienė D. (2002). Kūrybos psichologija. Vilnius.
9. Grudžinskytė A., Norvilienė A., Grudžinskienė V. (2009). 5-6 metų vaikų kūrybiškumas: pedagogų ir tėvų požiūris.
(<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2009/96/grunorgru95-101.pdf>)
10. Jonynienė V. (1987). Jaunesniųjų moksleivių kūrybinio mąstymo ugdymas (Metodinės rekomendacijos). Vilnius. PMTI.
11. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos Bendrosios programos ir Išsilavinimo standartai. (2002). Vilnius. Švietimo aprūpinimo centras.
12. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos Bendrosios programos I-X klasės. (1997) Vilnius. Švietimo aprūpinimo centras.
13. Navickienė L. (2001). Emocinio imitavimo metodas muzikos pamokoje. Vilnius. Mokslo aidai.
14. Petrulytė A. (2001). Kūrybiškumo ugdymas mokant. Vilnius. Presvika.
15. Piličiauskas A. (2005). Jaunojo atlikėjo kūrybiškumo ir savarankiškumo ugdymas: galimybės, būdai, reikšmė. // Muzikos atlikėjo ir pedagogo kūrybinė ir sociokultūrinė veikla / Respublikinės mokslinės praktinės konferencijos medžiaga. Panevėžys. P. 9-14.
16. Psichologijos žodynas. (1993). Vilnius. Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
17. Rinkevičius Z. (1998). Muzikos pedagogika. Klaipėda. Klaipėdos universiteto leidykla.
18. Rinkevičius Z. ir Rinkevičienė R. (2006). Žmogaus ugdymas muzika. Klaipėda. S. Jokužio leidykla – spaustuvė.

19. Vaicekauskienė V. (2009) Kūrybingumo (ne)ugdymas mokykloje.
(http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/kurybiskumo%20ugdymas.pdf).

PRIEDAI

Gerbiami moksleiviai,

Šiaulių universiteto menų fakulteto muzikos pedagogikos katedros IV kurso studentė Eglė Juškaitė atlieka tyrimą, kurio tikslas ištirti mokytojų ir mokinių požiūrį į kūrybiškumo plėtotės galimybes muzikos pamokoje. Jūsų atsakymai padės atlikti šį tyrimą. Anketa yra anoniminė, todėl savo pavardės nurodyti nereikia. Tyrimo rezultatai bus panaudoti tik mokslo tikslams, todėl tikiuosi nuoširdžių ir apgalvotų atsakymų.

ANKETA

1. Tuščius laukelius prašau užpildyti. Pasirinkdami savo lytį atsakymą apibraukite.

Amžius (įrašyti).....Klasė (įrašyti)..... Lytis: v. m.

2. Tinkamą atsakymo variantą prašau apibraukti. Prie kiekvieno klausimo pažymėti galima tik vieną atsakymo variantą.

1. Ar Tau patinka muzikos pamokos?

- ☺ *Taip, nes (pagrįsk)*.....;
- ☺ *ne, nes (pagrįsk)*.....;
- ☺ *neturiu nuomonės.*

2. Kokia veikla muzikos pamokoje Tau patinka labiausiai?

- ☺ *Muzikos klausymasis;*
- ☺ *dainavimas;*
- ☺ *grojimas;*
- ☺ *improvizavimas;*
- ☺ *muzikos kūrimas;*
- ☺ *kita (įrašyk)*

3. Kokioje veikloje Tau save išreikšti sekasi labiausiai?

- ☺ *Muzikos klausymesi;*
- ☺ *dainavime;*

- ☺ *grojime;*
- ☺ *improvizavime;*
- ☺ *muzikos kūrime;*
- ☺ *kitur (įrašyk)*

4. Kaip manai, ar garsų pagalba galima išreikšti savo mintis, idėjas, jausmus ir asmeninius išgyvenimus?

- ☺ *Galima;*
- ☺ *negalima;*
- ☺ *nežinau.*

5. Ar esi aktyvus per muzikos pamokas, dažnai klausinėji, su „užsidegimu“ atlieki mokytojo pateiktas užduotis?

- ☺ *Taip, man viskas įdomu;*
- ☺ *dažnai;*
- ☺ *kartais, priklauso nuo užduoties, pamokos temos, nuotaikos;*
- ☺ *retai;*
- ☺ *ne, visada užsiimu kita su pamokos tema nesusijusia man pačiam įdomia veikla.*

6. Ar pasirodai kokiuose renginiuose muzikuodamas kaip atlikėjas?

- ☺ *Visada, jei turiu galimybę net padedu organizuoti arba pats būnu tų renginių iniciatorius;*
- ☺ *taip, dažnai;*
- ☺ *dalyvauju, kai to paprašo mokytojas, draugai ar šeimos nariai;*
- ☺ *ne, stengiuosi atsiriboti nuo tokios veiklos.*

7. Ką jauti muzikuodamas?

- ☺ *Malonumą, džiaugsmą, pasigėrėjimą ir pan.;*
- ☺ *netikrumo jausmą, baimę suklysti;*
- ☺ *nežinau;*
- ☺ *kita (įrašyk)*

3. Tau tinkančius atsakymų variantus pažymėk ženklą „✓“. Prie kiekvieno teiginio pažymėti galima tik vieną atsakymo variantą.

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Daugiau taip, nei ne	Daugiau ne, nei taip	Ne

Mokytojas neriboja laiko pateikęs kokią nors kūrybinę užduotį.					
Net ir nesėkmės atveju mokytojas visada randa už ką mane pagirti.					
Prieš pateikdamas užduotį mokytojas puikiai išaiškina ką reikės daryti.					
Mokytojas drąsina imtis naujų, dar neišbandytų atlikimo būdų.					
Mokytojas retai kritikuoja, dažniau palaiko.					
Mokytis naują temą visada įdomu, nes mokytojas sugalvoja visokių aktyvių žaidimų.					
Mokytojas skatina kelti idėjas.					
Mokytojas leidžia savaip interpretuoti atliekamą muzikos kūrinį veido mimika, gestais, šokio judesiais.					
Mano ir kitų mokinių kūrybos rezultatai būna aptarti bendrai su klase, išryškinami originaliausi, labiausiai pavykę.					
Mokytojas dažnai pateikia savarankiško darbo užduočių.					
Manau, kad muzikos mokytojas yra kūrybingas, stengiasi įdomiai ir netradiciškai mokytį.					
Mokytojas sudaro galimybę rinktis mokymosi priemones, veiklos būdus.					

DĖKOJU UŽ PAGALBĄ IR NUOŠIRDŽIUSATSAKYMUS!